Голас Радзімы

№ 51 (2037)
17 снежня 1987 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

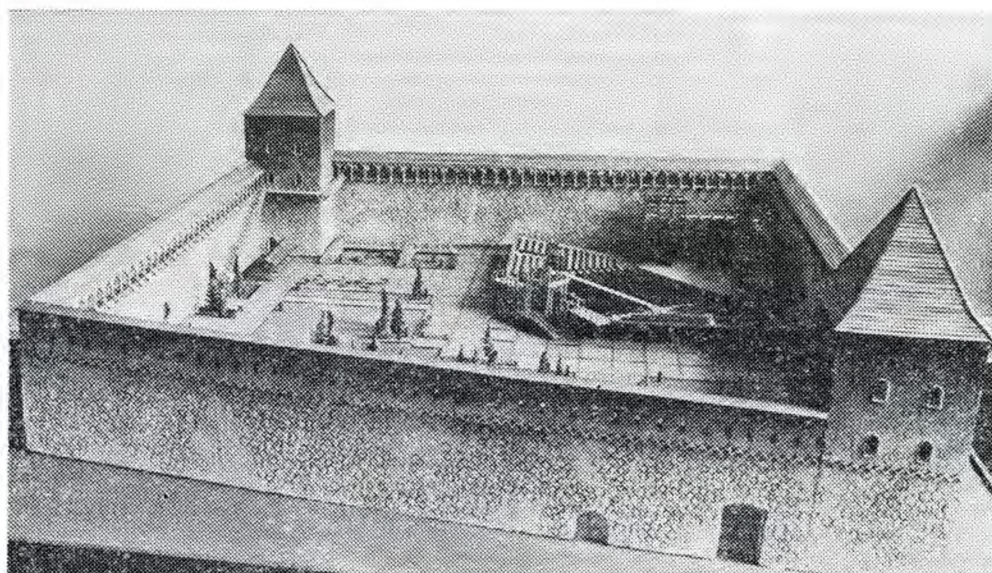

Ідзе рэканструкцыя помніка архітэктуры XIV стагоддзя — Лідскага замка. Неприступны для ворагаў, ён скарыўся націску часу... Помнік павінен служыць справе выхавання — так вырашыла моладзь і ўзялася за яго аднаўленне. Цяпер, апрача маладых лідчан, тут працуюць спецыялісты вытворчага аб'яднання «Белрэстаўрацыя». Упершыню ў краіне ў аснову арганізацыі помніка-музея пакладзены прынцып археалагічных раскопак. Ужо сабрана багатая калекцыя атрыбутаў баявога рыштунку воінаў, прадметаў быту. Вядзецца кансервацыя рэштак унутрызамкавых пабудоў. Пасля завяршэння работ у адной з дзвюх вежаў замка адкрыецца музей, у другой — маладзёжнае кафэ. На тэрыторыі замкавага двара будзе ўзведзена адкрытая эстрада.

НА ЗДЫМКАХ: так выглядае сёння Лідскі замак; за абследаваннем знаходак— начальнік аддзела археалагічных даследаванняў «Белрэстаўрацыі» А. КРАЎЦЭВІЧ (справа) і супрацоўнік аддзела Г. АКІМЧЫЦ; макет рэстаўрацыі замка. (Матэрыял «Сведкі гісторыі даўняй», прысвечаны Лідскаму замку, змешчаны на 8-й стар.).

Фота Ю. ПАЎЛАВА.

УКРЕПЛЯТЬ ДОВЕРИЕ И ВЗАИМОПОНИМАНИЕ

8 декабря в Белом доме состоялось подписание Договора между СССР и США о ликвидации ракет средней и меньшей дальности. После подписания Президент США Р. Рейган и Генеральный секретарь ЦК КПСС М. С. Горбачев выступили с обращениями к советскому и американскому народам.

Выступление Р. РЕЙГАНА

Г-н Генеральный секретарь Горбачев, уважаемые гости, мои соотечественники — американцы и граждане Советского Союза. Американский философ Ральф Уолдо Эмерсон однажды написал, что «строго говоря, истории нет, есть лишь биография». Этим он хотел сказать, что недостаточно говорить об истории лишь как о силах и факторах. В конечном счете история представляет собой отчет о проявлениях человеческой воли, человеческого духа, чаяниях мужчин и женщин, населяющих Землю, каждый из которых обладает бесценной душой и свободной волей, которыми их наделил бог.

Сегодня я от имени Соединенных Штатов и Генеральный секретарь от имени Советского Союза впервые в истории подписали соглашение о ликвидации целого класса американских и советских ядерных вооружений. Мы совершили исторический шаг. Однако многие так называемые мудрецы в свое время предсказывали, что достичь этого соглашения будет невозможно, слишком многочисленные силы и факторы действовали против него. Тем не менее мы добились этого. Мы достигли цели. И, я надеюсь, Генеральный секретарь простит меня, если я расскажу, что в самые безнадежные моменты, когда действительно казалось, что это соглашение окажется невозможным, я поддерживал себя словами великого русского Льва Толстого, который писал: есть два самых могучих воина — время и терпение.

В течение следующих нескольких дней мы будем обсуждать дальнейшие сокращения вооружений и другие вопросы. И вновь для достижения соглашения потребуются время и терпение. Но начиная эти переговоры, давайте помнить о том, что подлинное международное доверие и безопасность немыслимы в отсутствие открытого общества, где существует свобода информации, свобода совести, право на публикацию и право на передвижение. Да, мы будем обсуждать вопрос о правах человека и региональные конфликты, поскольку спасение всего человечества безусловно зависит только от того, чтобы это стало заботой всех.

Я верю в то, что с помощью времени, терпения и силы воли мы решим эти проблемы. Мы должны их решить, если мы хотим достичь подлинного, надежного и прочного мира. Сколь бы несхожи ни были наши системы, между американским и советским народами имеется прочная связь. Это наша общая мечта о мире. Более 40 лет назад мы принимали участие в великой войне в качестве союзников. В тот день, когда в Москву пришла весть о капитуляции, толпы людей собрались перед американским посольством. Собравшиеся там приветствовали дружеские отношения со страной, которая открыла второй фронт и посылала продукты питания, боеприпасы и грузовики советскому народу, который проявлял огромное мужество и волю, обратив агрессора в бегство.

Один молодой американский дипломат позднее рассказывал о том, что в этой толпе был советский солдат, который вновь и вновь восклицал: «Настало время жить». В последующие десятилетия мечта этого солдата о том, что «настало время жить», слишком часто откладывалась, во всяком случае если говорить о подлинном мире между нашими двумя странами. Однако мы, американцы, никогда не прекращали молиться за мир. Мы хотим, чтобы во всех частях света настало время жить.

Только те, кто не знает нас, считают, что Америка — это страна, интересующаяся только материальными ценностями. Но подлинная Америка — это не торговые центры, заполненные мясом, молоком и всевозможными товарами; это не скоростные автострады, заполненные машинами. Нет, подлинная Америка — это страна веры и семьи. Вы можете найти подтверждение этому в наших церквах, синагогах и мечетях, в наших домах и школах. Как сказал один из наших великих писателей, Америка — это щедрость сердца, общечеловеческого сердца, поскольку американцы — это выходцы со всех частей света, в том числе и из Советского Союза. Мы хотим такого мира, когда сбудется мечта всех людей, стремящихся к тому, чтобы их семьи жили в условиях свободы и безопасности. И я верю, что, если обе наши страны обладают мужеством и терпением, мы добьемся такого мира.

В следующие два месяца народы всего мира будут участвовать в двух великих религиозных праздниках — это Ханнука и Рождество. Один из них — это праздник Свободы; другой — праздник мира на Земле, доброй воли в отношениях между людьми. Я очень надеюсь на то, что в биографии нашего времени будет сказано, что у нас хватило воли добиться, чтобы эта встреча в верхах соответствовала духу этих праздников.

Спасибо и благослови вас бог.

Во время подписания Договора.

Выступление М. С. ГОРБАЧЕВА

Я обращаюсь к моим соотечественникам — гражданам Советского Союза, я обращаюсь к американскому народу.

Только что Президент Рейган и я подписали Договор, согласно которому впервые в истории будут уничтожены — под строжайшим контролем — целых два класса ядерных вооружений.

Договор о полной ликвидации советских и американских ракет средней и меньшей дальности — я убежден — станет исторической датой в летописи извечного стремления людей к миру без войн.

Позвольте в связи с этим на минуту обратиться к истории. Быть может, не всем американцам известно, что в разгар мировой войны первым шагом родившейся в России в 1917 году Советской Республики был Декрет о мире.

Его автор, основатель нашего государства Владимир Ильич Ленин говорил: Мы готовы рассмотреть любые предложения, ведущие к миру на справедливой и прочной основе.

С тех пор это — краеугольный камень советской внешней политики.

Мы помним и другую его мысль: Разоружение, мир без оружия, мир без насилия — наш идеал.

Сегодня, к сожалению, риск ядерной катастрофы остается. Он еще велик. Но мы верим в способность человечества избавиться от угрозы самоуничтожения.

Нас обнадеживает — в мире все больше понимают суть существующей опасности, которая поставила перед человечеством вопрос о самом его выживании.

Священное право человека на жизнь приобрело теперь новое, глобальное содержание. И об этом постоянно должны помнить прежде всего политические деятели, государственные руководители, облеченные властью волей своих народов.

А народ — это не абстрактное понятие. Он состоит из людей, и каждый человек имеет право на жизнь и стремление к счастью.

Подписанный в Вашингтоне Договор — важный рубеж в международном развитии. Значение и последствия его далеко выходят за рамки самого предмета договоренностей.

Мы трудно шли к этому рубежу, через долгие и напряженные споры и дискуссии, через преодоление накопившихся эмоций и укоренившихся стереотипов.

Достигнутое — только начало. Это еще только старт ядерного разоружения, хотя, как известно, даже самое большое путешествие начинается с первого шага.

Движение от этого старта потребует дальнейшей напряженной работы мысли и честных усилий, отхода от некоторых кажущихся сегодня бесспорными представлений о безопасности, от всего того, что питает гонку вооружений.

В ноябре 1985 года мы с Президентом Рейганом заявили на нашей встрече в Женеве: в ядерной войне не может быть победителей, она никогда не должна быть развязана. Мы заявили также, что ни СССР, ни США не стремятся к ядерному превосходству.

Это позволило подняться на первую ступень платформы совместных поисков.

За Женевой последовал Рейкьявик. Там был осуществлен принципиальный прорыв в осмыслении процесса ядерного разоружения. Благодаря этому стали возможны и нынешний Договор, и предметное рассмотрение других вопросов ядерного противостояния.

Мы отдаем должное американским партнерам. Совместно с ними был накоплен опыт, который поможет искать развязки еще более трудных вопросов равной и всеобщей безопасности.

Главное, чтобы как можно скорее стали реальностью соглашения о радикальном сокращении стратегических наступательных вооружений при сохранении Договора по ПРО, о ликвидации химического оружия, о сокращении обычных вооружений.

По каждой их этих проблем Советский Союз внес конкретные предложения. Мы считаем, что договоренности по ним находятся в зоне досягаемости.

Мы рассчитываем на то, что во время ответного визита Президента США в СССР в наступающем году мы выйдем на договор по ликвидации практически половины наличного стратегического ядерного оружия.

Есть возможность договориться и о значительном сокращении обычных войск и вооружений в Европе, наращивание и совершенствование которых вызывают оправданную тревогу.

Когда все это произойдет, мы сможем уверенно сказать: движение к безопасному миру приобрело необратимый характер.

Ликвидация оружия массового уничтожения , разоружение для развития — главный и, собственно, единственно эффективный путь к решению других проблем, с которыми человечество реально столкнулось на исходе XX века,— проблем экологии, последствий новой технологической революции, энергетики, массовой бедности, голода и болезней, чудовищной задолженности, нарушения баланса многообразных интересов и потребностей десятков народов и государств.

Для этого прежде всего нужны новые подходы к проблемам национальной и всеобщей безопасности.

Знаю: по поводу подписания Договора об РСД — РМД некоторые политики и журналисты уже прикидывают — кто победил? Я отвергаю такую постановку вопроса. Это — анахронизм старого мышления.

Победил здравый смысл. Победил разум. Пусть пока еще это не самая большая победа. Но в политическом и психологическом плане она очень важна. Она отвечает чаяниям и интересам сотен миллионов людей во всех частях света.

Люди хотят жить в мире, где их не угнетал бы страх перед ядерной катастрофой.

Люди хотят жить в мире, в котором американские и советские космические корабли встречались бы для стыковок и совместных путешествий, а не в «звездных войнах».

Люди хотят жить в мире, где им не приходилось бы ежедневно тратить миллионы долларов на оружие, которое они могут использовать только против самих себя.

Люди хотят жить в мире, где всем обеспечены права на жизнь, свободу и счастье и, конечно, другие права человека, без реального обеспечения которых не может нормально жить ни одно развитое общество.

В мире, где благосостояние немногих не достигается за счет нищеты и страданий других. Они хотят иметь не только военную, но и экономическую безопасность.

Люди хотят жить в мире демократичном и свободном, где все равны, где каждый народ имеет право на свой социальный выбор, без вмешательства извне.

Люди хотят знать правду друг о друге и ощутить, наконец, великое общечеловеческое родство наций, этнических групп, языков и культур.

Можно ли построить такой мир? Мы в Советском Союзе убеждены: да, можно. Но для этого нужна также самая радикальная перестройка международных отношений.

Чтобы идти к такому миру, необходимы творческая смелость, новое мышление, правильная оценка и учет не только своих экономических возможностей и интересов, но и интересов других стран. Необходимы политическая воля и высокая ответственность.

Мы в Советском Союзе начали процесс переосмысления достигнутого, выработки новой программы действий и осуществляем ее.

Мы называем это перестройкой. Мы взялись за нее без колебаний, осознав, что этого требует время. Мы взялись за нее потому, что хотим облагородить наше общество, ускорить его развитие, сделать еще более демократичным и открытым, высвободить все его возможности, чтобы материально и духовно улучшить жизнь народа.

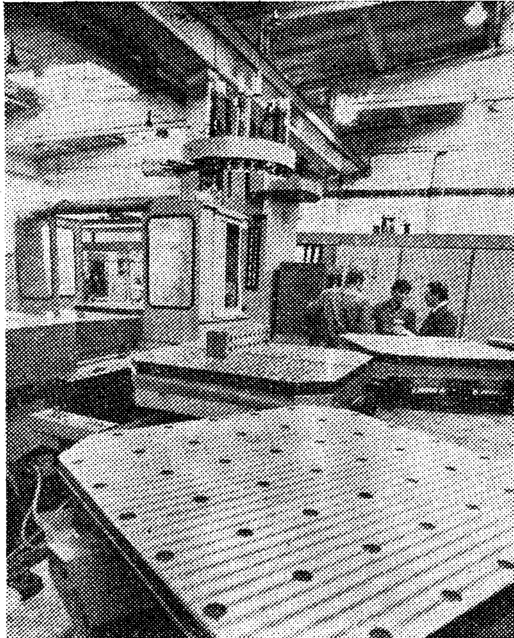
Наша уверенность в будущем своей страны и наша убежденность в возможности безопасного и цивилизованного мира органически взаимосвязаны.

От имени советского руководства и от имени всего нашего народа я заявляю: Мы ведем и будем вести международные дела ответственно и серьезно, знаем свои интересы, но стремимся сочетать их с интересами других, готовы идти навстречу друг другу в условиях равноправия.

Нам с Президентом предстоит три дня большой и важной работы. Переговоры уже начались. Мы, со своей стороны, постараемся сделать все, чтобы результаты были и результаты существенные.

Благодарю вас.

На Баранавіцкім заводзе станкапрылад пачата ўкараненне гібкай вытворчай сістэмы на базе апрацоўчых цэнтраў. Шэсць з іх ужо працуюць. Уведзена ў строй машынная зала аўтаматызаванай сістэмы кіравання. У цэхах старое абсталяванне замяняецца станкамі з лічбавым праграмным кіраваннем. Карацей кажучы, ідзе тэхнічнае пераўзбраенне прадпрыемства, на што будзе затрачана восем мільёнаў рублёў.

Гэта дазволіць наладзіць вытворчасць высокадакладнай аснасткі для станкабудаўнічай прамысловасці краіны. Ужо цяпер многія вырабы прадпрыемства вызначаюцца высокім класам выканання і не ўступаюць замежным аналагам. Яны пастаўляюцца ў Японію і ФРГ. Канструктары, наватары вытворчасці шукаюць новыя шляхі расшырэння асартыменту прадукцыі, яе ўдасканалення.

НА ЗДЫМКАХ: намеснік галоўнага інжынера завода Фёдар БІГЕЛЬ і аператар станкоў з лічбавым праграмным кіраваннем Аляксандр САКАЛОЎ; станкі тыпу апрацоўчы цэнтр устаноўлены ў першым механічным цэху.

Фота Э. КАБЯКА.

ЛЁС АДНОЙ СЯМ'І

ЧАМУ ШЧАСЛІВАЯ ІРЫНА КАЛАНІЦКАЯ?

Лёс гэтай жанчыны ніхто не назаве лёгкім. Ды і цяпер жыццё яе поўнае клопатаў і трывог. І тым не менш яна лічыць сябе шчаслівай, што, зрэшты, зразумела і без слоў — па адной толькі ўсмешцы. Асабліва, калі расказвае пра дзяцей.

Хаця на першы погляд можа здацца, якое ж гэта шчасце? Па сутнасці, бясконцая праца і цеснята: пакуль тры сям'і ў адной кватэры! Сама Ірына Каланіцкая, трое яе дарослых дзяцей, зяць, нявестка і ўсеагульная любіміца двухгадовая Мона. Да таго ж бясконца ідуць госці. То моладзь збярэцца — шум, смех, музыка па ўсяму дому. То да Ірыны Іванаўны сяброўкі забягуць «на хвілінку», ды так і заседзяцца да позняга вечара. «Не дом, а нейкі прахадны двор», — гавораць часам не без папроку суседзі, але ў галасах пры гэтым чамусьці... зайздрасць. Можа, таму, што многія з нас, клапоцячыся аб цішыні і камфорце, даўным-даўно забыліся, што такое сапраўдная гасціннасць. А ў Каланіцкіх не толькі помняць, але і жывуць па гэтаму закону. І частыя госці, якія б раздражнялі іншых, Ірыну Іванаўну радуюць. І ўсміхаецца яна так, нібы і на самай справе вельмі лёгка спраўляцца з такой гаспадаркай, нібы ў жыцці яе толькі адны радасці.

Але самы першы дзіцячы ўспамін Ірыны Іванаўны—бамбёжка. Ёй было тры гады, калі пачалася вайна. Бацька адразу ж пайшоў на фронт, ды так і не вярнуўся, загінуў у першых жа баях з гітлераўцамі. А маці разам з маленькай дачкой, ратуючыся ад чарговай аблавы, пайшла з Мінска ў лес, да партызан, дзе змагаліся два яе браты. Так і пражылі ўсе гады акупацыі ў зямлянцы, качуючы з атрадам па лясах і балотах.

У 1944 годзе, калі Мінск быў вызвалены, вярнуліся дадому.

— Гэта было страшна—пасляваенны Мінск, — успамінае Ірына Іванаўна. — Суцэльныя руіны. Нас пасялілі ў невядома як уцалеўшай драўлянай будыніне. Акрамя мяне і мамы, у двух пакойчыках туліліся гаспадар дома і яшч[illegible]ве сям'і. Крыху пазней да[illegible]ліся да нас наша бабуля і мамін брат, вызвалены з Асвенціма. І ўсё ж нам было лепш, чым іншым. Таму што большасць мінчан жылі ў тыя гады ў бараках ці зямлянках...

Сваю першую асобную кватэру Ірына атрымала, калі ўжо была замужам. Жылі дружна. І хоць стала неўзабаве цеснавата (трое дзяцей нарадзіліся), але не скардзіліся. Наадварот, лічылі, што ўсё ў іх лёсе склалася ўдала. Горад толькі-толькі залячыў ваенныя раны, а яны ўжо маюць уласную кватэру, дзе ёсць усё неабходнае і, галоўнае, смех дзяцей.

— Здавалася нам тады, што ўсім бедам канец прыйшоў, — гаворыць Ірына Іванаўна. — Толькі нядоўга тая радасць працягвалася. У 1974 годзе памёр муж. Засталася адна з трыма дзецьмі. Зрэшты, не, — раптам перабівае сама сябе.— Калі б адна была, не падняць мне дзяцей. Вакол былі людзі. Дапамагалі не толькі сяброўкі па рабоце і суседзі па дому. Прафком гадзіннікавага завода клапаціўся, каб дзеці кожнае лета адпачывалі ў піянерскім лагеры, а мне давалі магчымасць працаваць толькі ў першую змену, і водпускі атрымлівала, калі хацела. Не раз аказвалі грашовую дапамогу. Шчыра кажучы, матэрыяльна цяжка бывала. Мы з дзецьмі падраблялі: па вечарах разносілі пошту. Вось так і выйшла, што раскошы, вядома, не ведалі, але і не бедавалі. А цяпер нават падумваем пра дачу...

З матэрыяльнага боку сёння ў Каланіцкіх сапраўды праблем амаль няма. Сын Андрэй працуе будаўніком, яго жонка Жэня — інжынер-электрык. Такая ж прафесія ў Мухамада Хайдара, за якога тры гады назад выйшла замуж дачка Таццяна. Хайдар—ліванец, але пакуль працуе ў Мінску, праходзіць стажыроўку пасля сканчэння Беларускага політэхнічнага інстытута. Сама Таццяна таксама пасля дэкрэтнага водпуску выйшла на працу, яна —манікюрша. Маленькая Мона ходзіць у дзіцячы сад. А старэйшая дачка Наталля, як і маці, працуе на Мінскім гадзіннікавым заводзе.

— Зрэшты, па спецыяльнасці яна краўчыха,—расказвае Ірына Іванаўна. — Але прывяла яе неяк на завод, убачыла Наташа новы цэх мікраэлектронікі, і так ёй там спадабалася, што вырашыла памяняць прафесію. Цяпер яна аператар вакуумнага напылення. Ну, а я, як і 22 гады назад, усё ў тым жа зборачным цэху. Вось толькі зарабляю ўжо не 90—100 рублёў, а 180—210...

Нядаўна Ірыну Каланіцкую зборшчыцы выбралі сваім брыгадзірам. Клопатаў, безумоўна, адразу ж прыбавілася. Ды і дома, як яна гаворыць, хапае анархіі, не жарт — столькі людзей! І тым не менш Каланіцкая не толькі не стамляецца, але нават па вечарах спявае ў заводскім хоры. Два-тры разы на тыдзень — рэпетыцыі, а ў выхадныя нярэдка выязджае з хорам на канцэрты.

— Некаторыя пытаюцца, як у мяне хапае на ўсё сілы і часу, — усміхаецца яна. — Сакрэт у тым, што жывём мы дружна, любім адзін аднаго і ўмеем радавацца таму, што іншым, магчыма, здаецца дробяззю. Напрыклад, сонечнаму дню, кветкам, вячэрнім задушэўным размовам. Таму і шчаслівыя.

У бліжэйшыя год-два ў сям'і адбудуцца перамены. Андрэй і Жэня павінны атрымаць кватэру. Хайдар і Таня, магчыма, і зусім пакінуць Мінск. Сяброўкі гавораць Ірыне: «Вось тады і адпачнеш крыху, падумаеш нарэшце пра сябе».

— Так, вядома, — згаджаецца яна, але голас адразу становіцца цішэйшым. Зрэшты, ненадоўга. Пакуль сумаваць некалі: у дзвярах зноў госці, на стале — плоў і чай. І зноў свецяцца шчасцем вочы гаспадыні.

Наталля БУЛДЫК.

ПАРАШКОВАЯ МЕТАЛУРГІЯ — ПЕРСПЕКТЫЎНЫ НАПРАМАК БЕЛАРУСКАЙ НАВУКІ

ВУЧОНЫЯ РАСТУЦЬ, ЯК ГРЫБЫ

У красавіку бягучага года ў жыцці 32-гадовага Анатоля Рака, супрацоўніка Беларускага рэспубліканскага навукова - вытворчага аб'яднання парашковай металургіі, адбылася значная падзея. Ён стаў лаўрэатам прэміі Савета Міністраў СССР, вельмі ганаровай у нашай краіне, якую прысуджае ўрад Савецкага Саюза за буйныя дасягненні ў галіне навукова-тэхнічнага прагрэсу. Праўда, Анатоль быў не адзіным, хто прымаў у тыя дні віншаванні. Лаўрэатамі сталі і чацвёра яго таварышаў з аддзела, у сумеснай рабоце з якімі і быў дасягнуты выдатны навукова-тэхнічны вынік, што атрымаў такую высокую ацэнку. І генеральны дырэктар аб'яднання Алег Роман вельмі ўзрадаваўся вестцы з Масквы, быў задаволены работай падначаленых. Доктар тэхнічных навук, прафесар, ён адчуваў гонар за сваіх вучняў.

У аддзеле іх восемдзесят. Чацвёртая частка — моладзь да 28 гадоў. Астатнія, за невялікім выключэннем, толькі нядаўна пераступілі гэты рубеж. Адным словам, калектыў, пра які я вяду гутарку, маладзёжны. А займаецца ён навуковымі даследаваннямі, распрацоўкамі ў галіне парашк[illegible] металургіі і ўкараненне[illegible]х у вытворчасць.

Каб вызначыць месца гэтага маладзёжнага калектыву ў навуковым свеце, трэба ўспомніць пра тое, што сёння прагрэс у галіне эканомікі немаг[illegible]ы без стварэння і асвае[illegible] новых матэрыялаў, шырокага ўкаранення рэсурсазберагаючых тэхналогій. Гэта адзначана і ў Комплекснай праграме навукова-тэхнічнага прагрэсу краін — членаў СЭУ да 2000 года, у рамках якой беларускае аб'яднанне супрацоўнічае з роднаснымі арганізацыямі з Балгарыі, Польшчы, ГДР, Чэхаславакіі. Парашковая металургія — адна з найбольш прагрэсіўных тэхналогій, што дазваляе атрымліваць матэрыялы, у якіх сёння адчуваюць патрэбу электратэхнічная і хімічная прамысловасць, авіяцыйная і касмічная тэхніка, радыёэлектроніка і медыцына.

Анатоль Рак і яго таварышы ўдастоены прэміі Савета Міністраў СССР за стварэнне новых тэхналогій і абсталявання, якія не маюць аналагаў у сусветнай практыцы, для атрымання парашковых порыстых матэрыялаў. У мінулую пяцігодку эканамічны эфект у нашай краіне ад укаранення іх распрацовак склаў 33 мільёны рублёў, у сёлетняй — амаль падвоіцца.

Анатоль Рак — намеснік начальніка аддзела. Яго шлях у навуку даволі просты і кароткі: лабарант, тэхнік, інжынер. Адукацыю атрымаў у Беларускім політэхнічным інстытуце. Дарэчы, дыплом БПІ маюць тут большасць супрацоўнікаў з вышэйшай адукацыяй, бо гэтая навучальная ўстанова рыхтуе спецыялістаў па прамому дагавору з аб'яднаннем. З астатніх спецыялістаў часцей за іншых прадстаўлены выпускнікі такіх навучальных устаноў рэспублікі, як Мінскі радыётэхнічны інстытут і Беларускі дзяржаўны універсітэт.

Аддзел раздзелены на невялікія групы па пяць-шэсць чалавек, кожная з якіх мае свой канкрэтны накірунак работы ў рамках агульнага для ўсяго калектыву дзяржаўнага задання па навуцы. Вось, напрыклад, група Кліменція Бялявіна. Займаецца электраімпульсным спяканнем парашкоў. Узровень іх даследаванняў знаходзіцца на граніцы пазнанага чалавецтвам. А паколькі даследаванні праводзяцца тут на стыку навук, то і ў групе падабраны спецыялісты розных галін: фізік, механік, электрык, металазнаўца, радыётэхнік. Сам Кліменцій Бялявін рыхтуецца да абароны кандыдацкай дысертацыі па гэтай тэме.

Іх суседзі па лабараторыі — група на чале з Аляксандрам Напорскім — займаюцца стварэннем эфектыўна дзейнічаючых цеплавых труб, або, іншымі словамі, праблемай выкарыстання другасных рэсурсаў. У бліжэйшы час па ўжо завершаных распрацоўках маладых вучоных будзе выраблена першая прамысловая партыя — мільён труб для патрэб аграпрамысловага комплексу, якая дазволіць з'эканоміць народнай гаспадарцы СССР 15 мільёнаў рублёў. І ў гэтай групе ёсць супрацоўнікі, якія працуюць над дысертацыямі.

— Наогул, — гаворыць Анатоль Рак, — умовы працы ў аб'яднанні, творчы мікраклімат ствараюць супрацоўнікам амаль што ідэальныя, калі так можна сказаць, шлях у навуку. Чалавек, які прыйшоў да нас дваццацідвухгадовым (адразу пасля студэнцкай аўдыторыі), да трыццаці гадоў мае магчымасць стаць «дыпламаваным» вучоным. Ужо зараз у аддзеле восем кандыдатаў навук, адзін рыхтуе манаграфію на атрыманне доктарскай ступені.

— Так, умовы тут і сапраўды выдатныя для творчага росту, — лічыць і яго калега дваццацідзевяцігадовы Аляксандр Галкін. — Кандыдаты навук «растуць» у аддзеле, як грыбы. І справа, на мой погляд, не толькі ў нашым узросце, у нашай маладосці, але і галоўнае — у перспектыўнасці парашковай металургіі. Многія арганізацыі просяць нас супрацоўнічаць з імі. Напрыклад, нядаўна група, у якую ўваходжу і я, заключыла гаспадарчы дагавор з аб'яднаннем воднай гаспадаркі аб стварэнні сучаснага тэхналагічнага працэсу азаніравання (абеззаражвання) пітной вады для жыхароў Мінска. Работа вельмі цікавая.

Аляксандр Галкін перайшоў сюды два гады назад з навукова-даследчага інстытута Дзяржаграпрома БССР. І вось за кароткі тэрмін малады інжынер не толькі перакваліфікаваўся як спецыяліст, але і грунтоўна паглыбіўся ў тэорыю парашковай металургіі. Паступіў у аспірантуру. Не за гарамі — можна не сумнявацца ў гэтым, — калі ў Беларускім рэспубліканскім НВА парашковай металургіі прыбавіцца яшчэ адзін супрацоўнік з вучонай ступенню.

— Колькасны рост навуковых кадраў, — каменціруе прафесар Алег Роман, — з'яўляецца істотным паказчыкам дынамікі развіцця самой навукі. Таму што кожная дысертацыя — гэта мікрапрарыў на якім-небудзь з яе ўчасткаў. Вельмі задаволены нашай моладдзю: з поспехам вырашае самыя цяжкія задачы ў парашковай металургіі. Прыклад таму — навуковы калектыў, з якім вы пазнаёміліся.

П. ДРОНЧАНКА.

НА ЗЯМЛІ БАЦЬКОЎ

Я ВАМ ЗАЙЗДРОШЧУ

Аб сустрэчы было дамоўлена загадзя. Таму, калі я завітаў у хату Леакадзіі Міцкевіч у вёсцы Шуневічы, то яе амерыканскі госць — родны брат Станіслаў Жолудзь у нейкай ступені быў гатовы да яе. Спакойны, разважлівы, нетаропкі на словы, маладжавы для сваіх 65 гадоў, Станіслаў Віктаравіч ахвотна ўступіў у гутарку, не імкнуўся абыходзіць «вострыя вуглы». Гаварыў, на мой погляд, адкрыта, стараючыся аб'ектыўна ацэньваць і ўбачанае ў нас, і свае «дамашнія» справы.

Вядома, мяне цікавіла, якім жа чынам былы жыхар вёскі Шуневічы стаў грамадзянінам ЗША і толькі праз 47 гадоў вырашыў пабываць на сваёй Бацькаўшчыне.

І Станіслаў Віктаравіч расказаў, як у 1939 годзе, пасля ўз'яднання Заходняй Беларусі, пачаў працаваць на створаным у Глыбокім мясакамбінаце. Аднак лёс склаўся так, што ў 1940 годзе Станіслаў Жолудзь трапіў у Куйбышаў. Там і застала вайна.

Праз год ужо быў у радах польскай дывізіі, якая арганізоўвалася ў той час пад кіраўніцтвам Андэрса. Як вядома, гэтае фарміраванне было перакінута на Захад, і Жолудзь апынуўся ў Англіі.

Фармальна польскія воінскія фарміраванні падпарадкоўваліся эміграцыйнаму польскаму ўраду. Не будзем удавацца ў гістарычныя падрабязнасці, аднак трэба зазначыць, што ў Англіі рабілася ўсё, каб пасеяць у салдат недавер'е і варожасць да Савецкага Саюза, да Войска Польскага. І калі закончылася вайна, Жолудзь быў настолькі «апрацаваны», што нават і не думаў аб вяртанні на Радзіму. Да 1960 года ён пражываў у Англіі, а затым выехаў у ЗША. Пасяліўся ў горадзе Бостане, дзе жыве і па сённяшні дзень.

Доўгі час не меў Станіслаў Жолудзь ніякай сувязі з Бацькаўшчынай. Уяўленне аб нашым жыцці складвалася пад уплывам антысавецкай прапаганды. Калі наладзілася перапіска з сястрой, то не верыў многаму ў яе пісьмах. А Леакадзія Віктараўна пісала, не таячыся, і аб цяжкасцях, якія перажывала вёска пасля вайны, і аб тым новым, што паяўлялася ў жыцці сялян.

Працуючы токарам на адной з фабрык Бостана, Станіслаў пераконваўся, што ў амерыканскім грамадстве кожны жыве толькі для сябе. «Пашанцуе — выб'ешся ў людзі, хоць бы прыйшлося і таптаць іншых, табе будуць зайздросціць, паважаць. А спатыкнуўся крыху — ніхто не паспачувае, не дапаможа. Так усюды, на ўсім свеце, — разважаў Станіслаў. — Так і ў іх, а ўсё астатняе — прапаганда рускіх».

Аднак жаданне пабываць на Радзіме ўсё мацнела. Ды ў галаве пачало пакрысе праясняцца. Што б там ні пісалі газеты, аднак праўду не схаваеш. Многім амерыканцам адкрылі вочы Рэйк'явік, міралюбівыя крокі Савецкай дзяржавы.

Сёлета, калі выйшаў на пенсію і стала больш вольнага часу, вырашыў-такі наведаць Беларусь. Сумняваўся, ці пусцяць. Але дазвол на паездку атрымаў хутка. І вось ён у роднай вёсцы.

З такой нагоды і апынуўся я ў доме Леакадзіі Міцкевіч. Пытанняў было шмат.

— Скажыце, калі ласка, як вам падабаецца ў нас, падзяліцеся сваімі ўражаннямі аб убачаным, пачутым.

— Уражанні хвалюючыя. Скажу шчыра: я думаў, што ўбачу штосьці новае, добрае. Аднак рэальнасць перавысіла ўсе мае спадзяванні. Змянілася вёска, змяніліся людзі, змянілася само жыццё. Ядзя (гэта да сястры), ты памятаеш, колькі хат у Шуневічах было раней? Так, так — дванаццаць дзве. А ц... гэта выдатны пасёлак. ... дамы прыгожыя, ёсць двухпавярховыя. Мне сказалі, што ў апошнія гады саўгас будуе многа жылля, якое прадастаўляецца рабочым. Што датычыць платы за кватэру, камунальныя паслугі, то... ў вас проста сімвалічная. У нас жыллё абыходзіцца вельмі дорага, да трэці заробку.

Я сустракаўся з рознымі людзьмі і не толькі вяскоўцамі. Ёсць у мяне брат, які жыве ў Дзеркаўшчыне, і сястра ў Шаркоўшчынскім раёне. Гасціў у іх. У нас не было ніякіх сакрэтаў паміж сабой. Ведаеце, ніхто не скардзіўся на Савецкі ўрад, на лад жыцця. Іншая справа, што былі крыўды на мясцовае начальства, брыгадзіраў і іншых. Відавочна, аднаму вельмі цяжка ўсім дагадзіць. Ды, напэўна, і не ўсе з іх на сваім месцы. Аб гэтым многа пішуць і вашы газеты.

— Дарэчы, вы закранулі нашу публічнасць, нашу перабудову, якая пачалася пасля апошняга партыйнага з'езда. Якія ў вас думкі наконт гэтага?

— У нас, у Штатах, простыя амерыканцы вельмі адабраюць новую палітыку Гарбачова, які карыстаецца шырокай папулярнасцю, мірныя намаганні вашай краіны.

У вас адкрыта пішуць і гавораць аб недахопах, «ценявых баках жыцця», прызнаюць памылкі. Значыць, Савецкі ўрад адчувае сябе моцным, калі так самакрытычна ацэньвае абстаноўку. Што датычыць увогуле перабудовы, аб якой так многа гавораць у Расіі, то гэта ваша асабістая справа. Думаю, што ўсё накіравана на тое, каб лепш жылі людзі.

— Вось вы, Станіслаў Віктаравіч, бывалі ў Глыбокім, якое ведаеце з дзяцінства. Што скажаце аб ім?

— Горада проста не пазнаць. І не таму, што ён быў знішчаны вайной. Ён набыў другое аблічча. Уразіла чысціня, чаго не скажаш пра нашы гарады, шмат зеляніны, ветлівыя людзі. Быў у прадуктовым магазіне. Цэны на мяса, каўбасы, іншыя прадукты невысокія.

Наступная тэма размовы, якая мяне цікавіла, як жывуць простыя амерыканцы. Я папрасіў Станіслава Віктаравіча праілюстраваць гэта на ўласным прыкладзе. І вось што ён сказаў:

— Я не камерсант, не бізнесмен, а просты рабочы, токар. Вялікага багацця не накапіў, аднак на старасць нешта маю. Інакш бы і ў госці сюды не прыехаў. Толькі авіябілет у абодва бакі каштуе тысячу долараў.

Працаваў увесь час на адным прадпрыемстве. Зарабляў у тыдзень да 500 долараў. Вам здаецца: вялікія грошы. Але ж з гэтага заработку вылічваюць два віды падатку, ёсць і іншыя вылічэнні. Адным словам, да 200 долараў набягала. Так што нічога лішняга не было.

Цяпер Жолудзь атрымлівае пенсію з фабрыкі. Але цяжка было б звесці канцы з канцамі, калі б не яшчэ адна пенсія. За час работы Станіслаў Віктаравіч рэгулярна ўносіў са свайго заробку пэўную суму ў пенсійны фонд. І цяпер ён атрымлівае 587 долараў. Інакш кажучы, яму вяртаюць назад яго грошы. Пенсія гэта ідзе на сына.

Дарэчы, аб сыне. Завуць яго Глен. Сёлета ён заканчвае сярэднюю школу. Другі год, як вучыцца ў прыватнай школе. Вучоба абыходзіцца бацьку 3 000 долараў у год. На пытанне, чаму сын не вучыцца ў дзяржаўнай школе, Жолудзь растлумачыў:

— Можна было б і ў дзяржаўнай. Але там вельмі слабыя веды даюць. А мой Глен цікавіцца электронікай, і жаданне яго — працягваць вучобу ў каледжы ці ва універсітэце.

— Але там таксама плаціць трэба і, напэўна, больш.

— Так, і там вучоба платная, і сам я не асілю гэтых выдаткаў. Аднак у нас практыкуецца такое. Студэнт бярэ на вучобу грошы ў кампаніі з умовай, што пасля заканчэння вучобы верне гэтую суму, зразумела, з працэнтамі.

Я задаў пытанне, ці цікавіўся Жолудзь вучобай нашых, савецкіх студэнтаў.

— О, гэтаму цяжка паверыць, — сказаў ён. — У вас студэнты забяспечваюцца жыллём, стыпендыяй за кошт дзяржавы. Ім гарантавана работа па спецыяльнасці. А ў нас бывае і так, што з дыпломам маладыя людзі не могуць знайсці сабе работу.

Шмат тэм мы закранулі ў час гутаркі. Мне хацелася больш падрабязна высветліць, як ставяцца простыя людзі Амерыкі да нас, савецкіх людзей, што яны думаюць пра нас, якімі ўяўляюць.

— Ні я, ні мае знаёмыя не вераць у тое, што рускія маюць намер заваяваць Амерыку, як і вы не верыце, што амерыканцы імкнуцца гаспадарыць у вас. У кожнага спраў хапае і ва ўласным доме. Вы таксама ўзяліся наводзіць у сябе парадак.

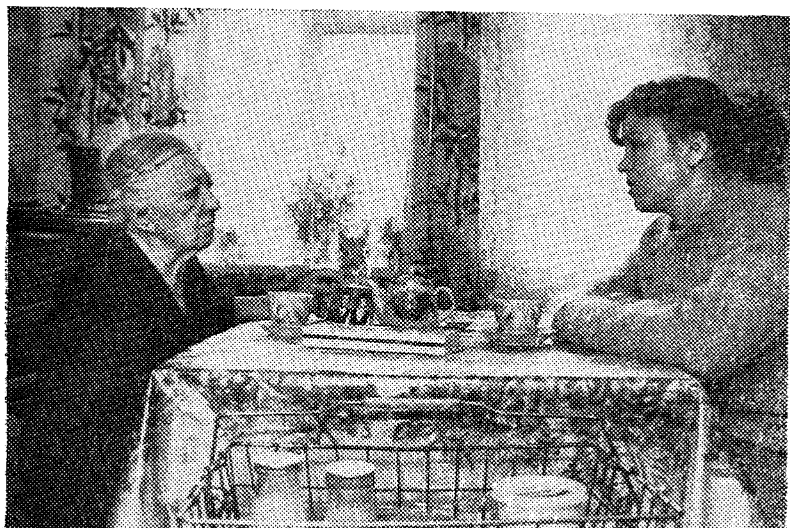
— А як жа вы ацэньваеце кінафільм «Крывавы світанак», серыял «Амерыка»? Глядзелі вы іх?

— Так, глядзеў. Жахаў там накручана многа. Але ж мы разумеем, што гэта прапаганда...

— Нам доўгія гады амерыканская прапаганда несла ўсякія небыліцы пра рускіх, — ск... Жолудзь. — Але ж к... рэчы, якія не схаваеш, не ўтоіш. Хоць бы вашы касмічныя караблі, вашы будоўлі. Мы, напрыклад, ведаем, што будуецца БАМ. Ці могуць усё гэта здзейсніць людзі, якія ходзяць ле... не ў мядзведжых шкурах? ... гэта мала хто верыць. Іншая справа, што да апошняга часу мы вельмі мала ведалі аб вас, як і вы аб нас. І вось перадача — тэлемост Бостан — Ленінград. Я не прысутнічаў у зале перадачы, але глядзеў яе з вялікай цікавасцю. Спадабаліся і іншыя такія перадачы.

— Тры тыдні, якія я правёў на Бацькаўшчыне, пакінулі незабыўнае ўражанне, — сказаў у канцы гутаркі Станіслаў Жолудзь. — Я па-новаму стаў глядзець на вашу краіну, на вашых людзей. Моцна веру, што ніхто з вас не жадае вайны ні на зямлі, ні ў космасе. Я зайздрошчу вам, што вы сапраўдныя гаспадары свайго жыцця, што ў вас вельмі многа робіцца для чалавека працы, яго дабрабыту і шчасця.

А. КУР'ЯНОВІЧ.

Не першы год працуе маладзёжнае «Бюро добрых паслуг» пры універсальным магазіне № 32 Фрунзенскага райхарчгандлю Мінска. Яно абслугоўвае адзінокіх старых людзей, інвалідаў вайны і працы. Штодзённа адпраўляюцца дзяўчаты па знаёмых адрасах (а іх больш за трыццаць) не толькі для таго, каб даставіць неабходныя прадукты. Але і сваім прыходам, гутаркай аблягчыць адзіноцтва старых, падтрымаць, абагрэць словам.

НА ЗДЫМКАХ: часта наведвае Ядвігу ТАРАНОВІЧ кантралёр-касір універсама Ніна ЛУНЬКОВА; гарговыя заказы камплектуюць кантралёр-касір Таццяна ЗУБОК (злева) і прадавец Наталля МЕЛЬНІК.

Фота Ю. ПАЎЛАВА.

ПІШУЦЬ ЗЕМЛЯКІ

НА ЧЫЮ КАРЫСЦЬ ПАРАЎНАННЕ?

Перш за ўсё хачу павіншаваць вас з нашым агульным святам — 70-годдзем Вялікага Кастрычніка і пажадаць, каб тое шчаслівае жыццё, якое вы стварылі на нашай Радзіме, нічым і ніколі не азмрочвалася. Вялікае дзякуй, што вы не забываеце пра нас, людзей, якія па волі лёсу вымушаны жыць на чужыне. Ваша газета хоць неяк гэтае жыццё аблягчае. Я вельмі рада і ганаруся тым, што Кастрычніцкая рэвалюцыя так многа дала нашаму народу.

Тут прэса вельмі многа гаворыць аб тым, што ўшчамляюцца правы чалавека. Але мы добра ведаем, што гэта няпраўда. У вас ёсць усе правы: і працаваць, і вучыцца, і адпачываць. А вось тут, у Францыі, якая так ганарыцца сваёй «дэмакратыяй», людзі сапраўды пазбаўлены многіх элементарных правоў і свабод. Многа бяздомных, беспрацоўных. Ды і свабода слова толькі на паперы. Паспрабуй толькі выступіць супраць гаспадара, адразу выганяць з работы. Так што параўнанне яўна не на карысць капіталізму. Мне б вельмі хацелася ў святы быць з вамі, убачыць дэманстрацыю працоўных, святочны салют. Аб гэтым даводзіцца толькі марыць, але сэрцам я заўсёды з нашым народам.

Яшчэ хачу пажадаць вам вялікіх поспехаў у будаўніцтве новага грамадства, рэалізацыі вашых грандыёзных планаў і, самае галоўнае, вечнага міру на ўсёй планеце!

Кацярына МІЦЬКО.
Францыя.

РАДА ТАКОМУ ЗНАЁМСТВУ

Дарагія сябры! Хачу далучыцца да тых шматлікіх віншаванняў нашаму роднаму савецкаму народу, якія вы атрымалі з выпадку 70-й гадавіны Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Гэта не толькі ваша свята, але і свята ўсіх працоўных людзей планеты. Вякамі наш народ змагаўся за вызваленне ад прыгнёту і эксплуатацыі. Гэта цяжкая барацьба скончылася перамогай у 1917 годзе. Не стала больш памешчыкаў і іншых эксплуататараў. Народ адчуў сябе гаспадаром краіны і пачаў будаваць новае жыццё. Нялёгкі быў гэты шлях. Імперыялісты ўсяго свету імкнуліся знішчыць дзяржаву рабочых і сялян. Жорсткія войны забралі мільёны людзей, пакінулі глыбокія раны на целе нашай Радзімы. Але народ вынес усе выпрабаванні, і сёння Краіна Саветаў па праву можа ганарыцца сваімі дасягненнямі. Вялікае дзякуй, што ваша газета так падрабязна расказвае аб іх нам, хто жыве ўдалечыні ад Радзімы.

З «Голасам Радзімы» я пазнаёмілася зусім нядаўна і вельмі гэтаму рада. Газета дапамагае даведацца праўду аб важных сусветных падзеях, падтрымліваць сувязь з Радзімай. Гэта яна стала маім неразлучным сябрам. Я ведаю, як нялёгка данесці праўду да нас, суайчыннікаў, хто жыве за мяжой, дзе мы штодзённа чуем усялякую антысавецкую балбатню. Таму ваша праца для нас неацэнная.

Стэфаніда ТАРЛОЎСКАЯ.
ЗША.

ПОЛИТИКА ДЕМОКРАТИЗАЦИИ И ГЛАСНОСТИ В СФЕРЕ НАЦИОНАЛЬНЫХ ОТНОШЕНИЙ

ДВЕ ТЕНДЕНЦИИ

За семь десятилетий в жизни советского общества произошли колоссальные перемены, в том числе в области национальных отношений. Напомню лишь, что в канун социалистической революции 1917 года свыше ста национальностей, населяющих страну, находились на различных уровнях развития, причем у части народов существовал еще патриархально-родовой строй. Более 50 народов не имели своей письменности, а в целом по стране неграмотные составляли свыше 75 процентов взрослого населения.

Что же сделано при Советской власти, если говорить в самых общих чертах? Ликвидированы все формы национального унетения и эксплуатации, существовавшие в царской России, достигнуто юридическое и фактическое равноправие всех национальностей, созданы благоприятные возможности для их всестороннего общественного развития.

Для национальных процессов в стране характерно наличие двух тенденций: развитие национальностей и их все большее сближение, интеграция.

Данные тенденции, однако, во всех сферах советского общества проявляются в единстве. Например, с одной стороны, развитие в каждой из 15 союзных республик, образующих СССР, своего хозяйственного комплекса, а с другой — все большее углубление экономических связей в масштабах всей страны, функционирование единого общесоюзного народнохозяйственного организма. Развитие культуры каждой национальности — и укрепление общесоветских черт духовной жизни. Расширение функций подавляющего большинства национальных языков — и одновременное распространение русского языка в качестве языка межнационального общения. Рост национального самосознания — и укрепление у каждого гражданина общесоветского самосознания.

Соотношение этих двух тенденций (разумеется, при их умелом регулировании) будет определять развитие национальных отношений в обозримом и достаточно отдаленном будущем.

Среди задач дальнейшего развития национальных отношений в СССР следует, в частности, выделить совершенствование национально-административной структуры Советского государства, системы национального представительства в органах власти, преодоление остатков национальной ограниченности в сознании людей и т. п. При этом мы исходим из признания неотъемлемого права всех народов страны на свое историческое наследие, культурные традиции, в том числе религиозные, на дальнейшее свободное развитие в качестве особых этнических общностей.

Итак, национальный вопрос в том виде, в каком он достался нам от прошлого, решен. Однако сам этот факт оказывал известное влияние на позицию части советских ученых-обществоведов, порождая тенденцию к абсолютизации данной формулы. Не случайно на XXVII съезде КПСС было отмечено, что «наши достижения не должны создавать представления о беспроблемности национальных процессов. Противоречия свойственны всякому развитию, неизбежны они и в этой сфере».

Основу этих противоречий составляет наличие двух указанных выше тенденций в национальных процессах. Здесь прежде всего следует иметь в виду, что, с одной стороны, в условиях научно-технической революции происходит все большая интернационализация многих сфер жизни общества, а с другой — экономический, социальный и культурный прогресс всех народов страны привел к росту их национального самосознания.

Современный этап развития народов СССР имеет ряд особенностей. Внешнему наблюдателю, очевидно, бросаются в глаза такие явления, как заметный рост интереса советских народов к своему историческому прошлому и традициям, оживленные дискуссии на страницах периодических изданий по национальному вопросу. Наконец, экстремистские выступления с позиций национального эгоизма в Алма-Ате (декабрь 1986 года), в Риге, Вильнюсе и Таллине (август 1987 года) и в ряде других мест.

Все эти далеко не однозначные явления, в свою очередь,— следствие комплекса самых различных причин.

Во-первых, в последние десятилетия во многих странах наблюдается то, что специалисты именуют «ростом этничности», т. е. усиление национальной гордости, возрастание национальных запросов, кстати, нередко сопровождающихся этническими конфликтами.

Если абстрагироваться от столь крайних форм выражения противоречий, то само явление «роста этничности» представляется вполне закономерным, хотя в разных странах оно может быть детерминировано различными причинами. Скажем, в развитых странах «рост этничности» обусловлен в известной мере реакцией на объективный процесс интеграции культур, вытеснения национальных культурных традиций современной индустриальной культурой.

Аналогичные факторы действуют и в Советском Союзе, причем их своеобразие состоит в том, что изначально государство объединяло как относительно развитые, так и относительно отсталые регионы. Например, народы Средней Азии за годы Советской власти добились поразительных успехов во всех областях общественной жизни, консолидировались в полноценные социалистические нации, а это привело к росту у них национальной гордости. К сожалению, порой это порождает гипертрофированные представления о месте и роли своего народа среди соседних народов, необоснованные претензии на особые привилегии для себя. Однако носителями подобных представлений и запросов являются не целые народы, а отдельные представители некоторых социальных групп и категорий населения.

Во-вторых, на национальных процессах в СССР сказываются также застойные явления и деформации, имевшие место в жизни нашего общества в 70-е — начале 80-х годов как в сфере экономики, так и в социально-культурном развитии.

В-третьих, причины усиления внимания в СССР к национальному вопросу заключаются во многом и в самом факте достижения народами страны новой стадии развития, в ряде объективных перемен во всех сферах жизни. В частности, по мере ослабления классовых различий, распространения среди советских людей общих черт духовной жизни все более дают о себе знать различия неклассового характера, в том числе национально-языковые.

По-новому и непросто стоит сейчас вопрос о реализации такого фундаментального принципа нашей национальной политики, как право народов на экономическое, социальное и культурное развитие. Ставя в свое время задачу преодоления отсталости и достижения фактического равенства народов, мы на протяжении многих десятилетий осуществляли политику (как она называется на Западе) аффирмативных акций, понимая, что типично буржуазно-демократический принцип «равных возможностей» не решает накопившихся веками проблем. В итоге за счет общегосударственных средств (т. е. за счет более развитых народов) предоставлялась огромная помощь многим народам этой части окраин.

Но на определенной стадии достижения примерного равенства всех республик и по мере усложнения хозяйственного механизма страны более остро встал вопрос о повышении эффективности всей общесоюзной экономики, об увеличении вклада каждой республики, каждого народа в создание общего национального продукта. Такой подход весьма зримо выявил настроение местничества, иждивенчества, которые имели место в ряде республик, когда на протяжении длительного периода они потребляли значительно больше, чем производили.

В области развития национальных культур, при всех неоспоримых успехах, мы сейчас видим проблему, как более гармонично сочетать это развитие с процессом интернационализации. Мы отчетливо понимаем, что сохранение культурных традиций только во имя самих традиций, национальное самолюбование и самовосхваление ведут к замкнутости культур, стало быть, к консервативным настроениям национальной ограниченности и даже неприязни к другим культурам. Для нас сейчас важнее не просто сохранение культур советских народов (им ничего не угрожает), а их взаимообогащение, взаимосвязь, открытость к другим культурам, к достижениям общечеловеческой цивилизации. Естественно, этот новый подход может вызвать различную реакцию — особенно в среде творческой интеллигенции в национальных республиках, чей труд в большей степени связан с национальным самовыражением. Отсюда споры о древности культур, судьбах наследия прошлого, о статусе родного языка и пр. Но это в целом живой и обогащающий процесс, хотя и не без столкновения противоположных взглядов. Я бы даже сказал, это своего рода гарантия того, что в целом обеспечены необходимые условия для защиты интересов представителей больших и малых народов.

В заключение хотелось бы отметить, что политика демократизации и гласности как неотъемлемая составная перестройки, проводимой в многонациональном Советском Союзе, не может не затрагивать сферу национальных отношений. Для преодоления негативных явлений в этой сфере особое значение приобретает борьба против деформаций в экономике, социальной несправедливости, бюрократизма и т. п. Поэтому для дальнейшего гармоничного развития национальных отношений в СССР первостепенное значение приобретает именно осуществляемое КПСС революционное обновление советского общества.

Юлиан БРОМЛЕЙ,
академик.
(АПН).

КОММЕРЧЕСКИЕ СВЯЗИ ГОСКОМСПОРТА СССР

ГЛАВНОЕ—ВЗАИМОПОНИМАНИЕ И ВЫГОДА

В Госкомспорте СССР появилось новое структурное подразделение — Управление по внешнеэкономическим связям. Ему дано право самостоятельного выхода на внешний рынок, что позволило новому управлению создать свое внешнеторговое объединение «Совинтерспорт».

— Нам предоставлены все возможности для проведения разнообразной по характеру коммерческой деятельности, — сказал корреспонденту АПН Лилии КОВАЛЕВОЙ начальник нового управления Анатолий ПОГРЕБНОЙ.

46-летний руководитель имеет достаточный опыт, он закончил Московский государственный институт международных отношений, работал в Министерстве внешней торговли, занимаясь как оперативной работой, так и валютно-финансовой деятельностью, активно сотрудничал в советско-французском акционерном обществе.

— Что вы считаете сегодня главной задачей управления?

— Прежде всего переговоры с нашими зарубежными партнерами о закупках спортивных товаров. Главное в таких контактах — готовность к взаимопониманию, такие отношения, бесспорно, приводят к взаимной выгоде.

— Что вы можете сказать о сферах деятельности вашего управления?

— Немаловажная часть нашей работы — рекламно-спонсорская деятельность. Сюда входит обслуживание крупных спортивных мероприятий, проходящих в СССР, в частности щитовая реклама; торговая марка фирмы на майках, кроссовках, кепках, другой спортивной одежде; покупка и продажа рекламных видеозаписей. Кстати, видеозаписи советских внутренних спортивных соревнований по футболу, хоккею, баскетболу, шахматам пользуются большим спросом как в социалистических, так и в капиталистических странах.

Очень интересна, на мой взгляд, новая для СССР, так называемая коммерциализация марки спортсмена. Все знают, например, хоккеиста Владислава Третьяка, шахматиста Гарри Каспарова. Зарубежные фирмы заинтересованы в использовании их имен в рекламных целях. У нас есть несколько запросов и уже подписаны соглашения с зарубежными фирмами по выпуску компьютеров, носящих имя Каспарова.

— Как я знаю, ваше управление занимается направлением советских тренеров для работы за границей. Как это происходит и на каких условиях?

— Нам поручено ведать обменом спортивными специалистами, в том числе и приглашением зарубежных в СССР. Сегодня много тренеров Советского Союза работают в странах Азии, Африки и Европы.

Юрий Климов, игрок сборной СССР по гандболу, победительницы Олимпийских игр 1976 года в Монреале, станет первым советским тренером, работающим в ФРГ. Климов (ему 46 лет) начнет работать в сезоне 1987/1988 года в мюнхенском клубе «Мильбертсхофен», выступающем в высшей лиге. Позже на смену Климову придет тренер советской сборной Анатолий Евтушенко, который будет помогать «Мильбертсхофену» после Олимпийских игр 1988 года.

Второй пример. Советские специалисты помогают развитию хоккея в Японии. Команду «Ойджи пейпа» два года назад начал тренировать известный советский спортсмен Вячеслав Старшинов, теперь этим занимается Хельмут Балдерис.

— Расскажите подробнее, как ведется прием в СССР зарубежных спортсменов на коммерческой основе?

— Для подобных тренировок мы предоставляем хорошо оснащенные спортивные базы. За определенную плату, например, лыжники из Болгарии бегают по освещенным, прекрасно оборудованным трассам в районе Новосибирска и Сыктывкара.

А вот итальянские велогонщики во главе с известным Франческо Мозером заинтересовались велотреком в Крылатском и большой делегацией в октябре нынешнего года приезжали в Москву для тренировок на треке, изготовленном из сибирской лиственницы.

— Сейчас Госкомспорт придает большое значение организации поездок по СССР специализированных туристских групп спортивного профиля. Имеете ли вы к этому отношение?

— Спортивный туризм, альпинизм, горный туризм, спелеотуризм — такой отдых предпочитают ныне многие путешественники. Приемом таких гостей тоже занимается наше управление. Мы предлагаем заранее проложенные маршруты, предоставляем опытных проводников, тренеров, горноспасателей, медперсонал. В этой сфере наши возможности далеко не исчерпаны.

— Вся эта деятельность, вероятно, со временем даст определенные валютные накопления. На что вы собираетесь их использовать?

— Госкомспорт СССР и все спортивные федерации находятся на полном самообеспечении. Они не получают от государства никаких валютных ассигнований. А каждая федерация нуждается в средствах от организации соревнований, сборов, покупки инвентаря и т. д. Именно поэтому вся внешнеэкономическая деятельность сконцентрирована в одном управлении, что, надеюсь, позволит иметь какие-то накопления.

— И последнее: у вас есть постоянные партнеры в коммерческом отношении?

— Конечно. Один из крупнейших — фирма «Адидас». У нас с ней заключен долгосрочный контракт на торговую марку. Хорошие взаимоотношения с фирмами Чехословакии, Болгарии, Венгрии, Финляндии, Японии, Франции, Австрии. Кстати, в этом году Госкомспорт СССР вступил в пул, в котором объединены ведущие фирмы Австрии, специализирующиеся на производстве лыжного снаряжения. А совсем недавно от испанской фирмы «Санчес-Инфанте» и канадской «Сиабеко» мы получили предложения на строительство совместных предприятий по производству спортивной одежды. Думаю, это заинтересует обе стороны. Как я уже говорил, наш основной принцип — взаимная выгода.

(АПН)

НАШЫ СЛАВУТЫЯ ЗЕМЛЯКІ

ЁН ПРАКЛАЎ ПЕРШУЮ БАРАЗНУ

ДА 195-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ ІВАНА ГРЫГАРОВІЧА

Мінулае небездакорна, але папракаць яго няма сэнсу, а вось вывучаць неабходна.

М. ГОРКІ

Года адна тысяча семсот дзевяноста другога, месяца верасня, дня шостага, якраз перад Успеннем прачыстай Багародзіцы, у свяшчэнніка горада Прапойска (цяпер Слаўгарад) протаіерэя Івана Грыгаровіча нарадзіўся сын. Назвалі яго Іванам — і ў гонар бацькі, і ў знак таго, што сын, як гэта было заведзена ў сем'ях прыходскага духавенства, пойдзе па бацькавай дарозе. Гэтак фармальна і сталася. Але атрымалася, што свяшчэннаслужэнне было для яго толькі спосабам здабывання сродкаў існавання, а сапраўдным богам, апантаную адданасць якому ён пранёс праз усё сваё свядомае жыццё, стала навука, у прыватнасці, археаграфія, тая галіна гісторыі, якая займаецца збіраннем, вывучэннем і публікацыяй пісьмовых помнікаў мінулага. Ды і сам ён усё жыццё «сябе лічыў гісторыкам і моваведам».

Гістарычныя публікацыі (артыкулы, эсэ, буйныя даследаванні, падручнікі) нават пры самым аб'ектыўным узнаўленні мінулага не пазбаўлены ўплыву палітычных канцэпцый сваёй эпохі, сацыяльна-эканамічных інтарэсаў пэўных груповак грамадства і, нарэшце, поглядаў саміх аўтараў. Стэрыльнай навукі, як і мастацтва, у прыродзе не існуе. Інтэрпрэтацыя гістарычнага матэрыялу заўсёды абумоўлена шэрагам суб'ектыўных і аб'ектыўных прычын. Менавіта таму К. Маркс, як піша П. Лафарг, ніколі не задавальняўся паведамленнямі з другіх рук; ён сам заўсёды дабіраўся да першакрыніцы; нават дзеля другараднага факта спяшаўся ў Брытанскі музей, каб у бібліятэцы праверыць яго.

Верагодны толькі факт пісьмовага помніка, той першакрыніцы, без якой нельга зразумець думкі і ўчынкі нашых далёкіх продкаў, правільна асэнсаваць падзеі мінулых часоў. Асноўнымі месцамі захоўвання першакрыніц па гісторыі Беларусі (актавыя матэрыялы, статуты, сеймавыя і сеймікавыя пастановы, судовыя матэрыялы, гаспадарчыя інвентары, вайсковыя попісы і ўставы) з даўніх часоў былі гарадскія (духоўныя і свецкія) архівы і прыватныя сховішчы магнатаў. Калі прафесар І. Лабойка азнаёміўся з беларускімі архівамі, ён быў моцна ўражаны вялікай колькасцю гістарычных матэрыялаў. У 1824 годзе ён пісаў І. Грыгаровічу: «Калі я ў 1822 г. прыехаў у Вільню, быў дужа здзіўлены пісьмовымі помнікамі беларускай мовы, але маё здзіўленне яшчэ больш узрасло, калі я ўбачыў, што тутэйшыя архівы ў пераважнай частцы імі запоўнены».

Але ўсё гэтае культурнае багацце да пачатку XIX стагоддзя (а ў архівах некаторых гарадоў і пазней) ляжала мёртвым грузам, да якога на працягу стагоддзяў не дакранулася рука чалавека. Дакументы захоўваліся неахайна: унікальныя манускрыпты з васковымі пячаткамі на чырвоных шнурах, старажытныя граматы і іншыя каштоўныя першакрыніцы XIV — XVIII стагоддзяў у скрутках і ў перавязаных накрыж вяроўкамі кіпах пыліліся і буцвелі звалены без ладу ў вялізныя скрыні або проста на падлогу ў вільготных сутарэннях сярэдневяковых муроў. Паперы ў архіве Мсціслава, некалі цэнтра княства, а пазней ваяводства, напрыклад, знаходзіліся ў кулях, вялізных рагожных мяшках. Многа рэдкіх дакументаў беззваротна загінула ў полымі шматлікіх войнаў, было разрабавана непрыяцельскімі войскамі. Так, напрыклад, у час Паўночнай вайны шведы вывезлі два караблі архіўных матэрыялаў. Пэўна, тады і трапіў у Швецыю дадатак да унікальнай карты Вялікага княства Літоўскага работы славутага нясвіжскага мастака і гравёра Тамаша Макоўскага. Гэты дадатак захоўваецца цяпер у бібліятэцы універсітэта горада Упсала. У ім аўтар даў падрабязнае гістарычнае, этнаграфічнае і геаграфічнае апісанне Беларусі і Літвы канца XVI — пачатку XVII стагоддзяў.

У канцы XVIII — пачатку XIX стагоддзяў у адукаваных колах грамадства выспявае разуменне таго вялікага навуковага значэння, якое маюць архіўныя матэрыялы. Напачатку вывучэнне і публікацыя паасобных старажытных актаў насіла характар аматарства і ажыццяўлялася на прыватныя сродкі. Узнікненне баларускай археаграфіі як навуковай дысцыпліны таксама адбылося па-за рамкамі афіцыйных устаноў і звязана з бескарыслівай дзейнасцю І. Грыгаровіча, якога мы з поўным правам можам назваць бацькам беларускай археаграфіі.

Выпадковае знаёмства з гомельскім Крэзам, уладальнікам Гомеля, усіх навакольных зямельных угоддзяў і незлічоных багацц, нечакана змяніла жыццё дзевятнаццацігадовага юнака, які пасля сканчэння ў 1811 годзе семінарыі працаваў настаўнікам лацінскай і грэчаскай моў у Магілёўскім духоўным павятовым вучылішчы. Што, здаецца, было агульнага ў правінцыяльнага выкладчыка і ў бліскучага вяльможы, канцлера і старшыні дзяржаўнага савета, міністра камерцыі і юстыцыі графа М. Румянцава? Аднак унук салдата Праабражэнскага палка і сын вядомага рускага палкаводца Румянцава-Задунайскага ў адрозненне ад іншых прыдворных шаркуноў не марнаваў дарэмна час і грошы, а выдаткоўваў іх на навуковыя мэты: фінансаваў экспедыцыі, у тым ліку вакол свету, дапамагаў даследчыкам даўніны, выдаў на свой кошт больш дваццаці напісаных, складзеных і перакладзеных імі кніг і зборнікаў. З яго асабістай ініцыятывы ўбачыла свет першае навуковае выданне гістарычных дакументаў — «Збор дзяржаўных актаў і дагавораў, якія захоўваюцца ў дзяржаўнай калегіі замежных спраў» (М., 1813—1828). Гэта ён залучыў да работы і даў пуцёўку ў навуку Д. Бантыш-Каменскаму, М. Маліноўскаму, К. Калайдовічу і П. Строеву, імёны якіх займаюць выдатнае месца ў рускай гістарыяграфіі.

Эрудыцыя Грыгаровіча, асабліва дасканалае веданне ім грэчаскай, лацінскай і беларускай моў, без якіх няма чаго рабіць у архівах Паўночна-Заходняга краю, як тады афіцыйна называлі Беларусь, схіліла мецэната да думкі залучыць маладога настаўніка да пошукаў і вывучэння старажытных рукапісаў. Для паглыблення ведаў ён пасылае будучага памочніка вучыцца на свой кошт у Пецярбургскую духоўную акадэмію, дзе Грыгаровіч з уласцівай яму настойлівасцю, акрамя праграмных курсаў па біблейскай, царкоўнай і ўсеагульнай гісторыі, вывучае гістарычныя крыніцы і працы старажытных і сярэдневяковых аўтараў. Адначасова займаецца навуковай і перакладчыцкай работай: напісаў даследаванне «Вопыт аб пасадніках наўгародскіх, са старажытных рускіх летапісаў», перакладаў для Румянцава лацінскія і польскія тэксты.

У час вучобы ў Пецярбургу быў прыхільна прыняты ў сталічнае навуковае асяроддзе і пазнаёміўся з такімі свяцілamі ў галіне археаграфіі, як Я. Берднікаў, К. Калайдовіч, П. Строеў, К. Абаленскі, І. Лабойка і іншыя. Меркавалася, што пасля сканчэння акадэміі Грыгаровіч застанецца працаваць у сталіцы, але яго цягнула на радзіму, а тут якраз захварэў бацька, і малады вучоны, нягледзячы на незадавальненне Румянцава, едзе ў Гомель, дзе з 3 жніўня 1820 па жнівень 1829 года працуе рэктарам Гомельскага павятовага і прыходскага вучылішчаў, сумяшчаючы асноўную работу з іншымі заняткамі. У «Фармулярным спісе» служачых Анічкавага палаца за 1850 год адзначана: «На працягу аднаго года спалучаў оную з настаўніцкай па вышэйшаму аддзяленню і выкладаў, звыш іншых прадметаў, усеагульную і расійскую геаграфію, па асобаму дазволу акруговага Акадэмічнага праўлення, па яго асабістых нататках».

Гомельскі перыяд у навуковай дзейнасці Грыгаровіча займае асобае месца як па інтэнсіўнасці, так і па характару працы: тут ён займаецца вывучэннем багатых збораў гістарычных матэрыялаў у Магілёўскім, Мсціслаўскім і Аршанскім архівах. Па «даручэнню епархіяльнага начальства» напісаў «Гісторыю беларускіх іерархаў», але замест рукапісу, пэўна, не прывёў нікога ў сінодзе ў захапленне, і цікавая праца, так і не пабачыўшы свету, у рэшце рэшт згубілася, а, між іншым, без ведання пазіцы праваслаўнай царквы на пасобных этапах гісторыі нельга правільна зразумець многіх падзей мінулага. Грыгаровіч «вырашыў не пісаць больш работ па царкоўнай гісторыі, а стварыць зборнік па гісторыі Беларусі», тым больш, што выдадзенае за кошт Румянцава ў 1821 годзе даследаванне «Вопыт наўгародскіх пасаднікаў...», напісанае яшчэ ў студэнцкія гады, было высока ацэнена такімі вядомымі вучонымі, як А. Вастокаў, М. Маліноўскі, П. Строеў.

Віншуючы маладога даследчыка з поспехам, Румянцаў у адным з лістоў пісаў: «Я цвёрда ўпэўнены, што пры вашых ведах Вам лёгка будзе адшукаць якія-небудзь важныя дакументы старажытных часоў нашага Беларускага і Магілёўскага краю. Не слабейце ў любасці Вашай да асветы і вкладанні да той часткі не, якая абдымае айчынную старажытнасць». Безумоўна, Румянцаў добра ведаў пра замілаванне Грыгаровіча родным краем і таму, заахвочваючы яго да навуковай працы, закрануў самае трапяткое і моцнае пачуццё чалавека — любоў да бацькаўшчыны. Грыгаровіч, сапраўды, ніколі не страчваў духоўнай сувязі з Беларуссю і не ў прыклад іншым не саромеўся свайго паходжання. Нават тады, калі яго імя набыло шырокую вядомасць у навуковых колах Расіі, а яго праца была адзначана шэрагам узнагарод, у тым ліку ордэнамі Ганны 2 ступені, імператарскай каронай упрыгожанай, і Уладзіміра 4 ступені, у «Фармулярным спісе», які заводзілі на кожнага служачага «яго імператарскай вялікасці палаца», у графе «якой нацыі» напісаў: «Беларус».

Вучоны ўжо некалькі гадоў выношваў думку, як ён пазней пісаў, «сабраць матэрыялы да тлумачэння гісторыі і славеснасці беларускай». Паступова выкрышталізавалася і прыняла канкрэтна акрэсленыя формы задума выдаць зборнік гістарычных дакументаў з трох частак пад агульнай назвай «Беларускі архіў старажытных грамат». Румянцава захапіла ідэя даследчыка з невялікага ляснога мястэчка Беліцкага павета Магілёўскай губерні. Пры абмеркаванні характару будучага зборніка ён параіў маладому вучонаму ўстрымлівацца ад крайніх і кан'юнктурных ацэнак паасобных гістарычных з'яў, разглядаць іх аб'ектыўна, без «усякай жоўці і той нянавісці, якую часта выказвалі нашы духоўныя асобы да каталіцкай рэлігіі».

Першая частка «Беларускага архіва», як коратка, у адрозненне ад назвы на тытульным лісце, пазначаны на вокладцы зборнік, выйшла ў свет у 1824 годзе. Гэта першае і адно з лепшых археаграфічных выданняў, цалкам прысвечанае Беларусі.

Зборнік мае выразна рэгіянальны характар — усе 57 старажытных актаў у ім датычацца Магілёва і размешчаных вакол яго населеных пунктаў і ўрочышчаў перыяду XV—XVIII стагоддзяў, напрыклад, устава аб вольнасцях і павіннасцях магілёўскіх мяшчан, прывілеі аб наданні гораду магдэбургскага права, ліст на права бяспошліннага гандлю з Расіяй, акты аб увядзенні новага календара і г. д.

У канцы снежня 1825 года Грыгаровіч завяршыў работу над другой часткай «Беларускага архіва». У ёй 66 дакументаў, якія ахопліваюць 455-гадовы перыяд гісторыі Беларусі (1252—1707 гады). Характарызуючы навуковы змест актаў, вучоны так пісаў у прадмове: «Многія з іх могуць служыць для разумення гісторыі не толькі беларускай і літоўскай, але і расійскай. Некаторыя занялі тут месца як помнікі старадаўняга права, судаводства, устаноў, звычаяў. Адны захоўваюць адбітак старажытнай беларускай мовы, другія цікавыя сваім мясцовым характарам, у іншых захаваліся ад канчатковага забыцця славутыя асобы і памяць заслуг іх». Аднак другая частка «Беларускага архіва» так і не дайшла да свайго чытача. Хутчэй за ўсё гэта было звязана са смерцю Румянцава ў 1826 годзе. Грыгаровіч не меў дастаткова сродкаў для выдання зборніка і не здолеў без магутнага заступніка разарваць цэнзурныя путы, менавіта яны, па сцвярджэнню рускага гісторыка І. Іконнікава, ускладнілі выхад рукапісу ў свет, і ён амаль на паўтара стагоддзя бясследна знік у папяровых нетрах архіваў. Толькі ў 1958 годзе знойдзены ў Краснаярску асабісты архіў Грыгаровіча. Сярод дзесяці важкіх папак з паперамі вучонага быў і рукапіс другой часткі «Беларускага архіва». Цяпер ён захоўваецца ў фондах Цэнтральнага дзяржаўнага архіва літаратуры і мастацтва БССР. Дапытлівы даследчык знойдзе ў ім многа цікавых дакументаў, арыгіналы якіх даўно страчаны, напрыклад, чатыры булы папы Інакенція IV (1252—1253 гады) аб хрышчэнні і каранацыі вялікага князя Міндоўга, граматы Ягайлы і Вітаўта (1398—1427 гады), Казіміра, Аляксандра і іншыя.

Сярод папер Грыгаровіча ёсць заўвагі вучонага наконт аўтарства ананімнай паэмы «Энеіда навыварат», вершы А. Баршчэўскага і рукапісы двух слоўнікаў беларускай мовы, працаваць над якімі ён пачаў у Гомелі не толькі дзеля лепшага разумення чытачом гістарычных актаў на беларускай мове, але і таму, што «слоўнік ёсць летапіс мовы, і ў гэты летапіс павінны быць унесены ўсе факты, якія былі і ёсць». Вучоны паспеў укласці слоўнік толькі на літары «А», «Б», «В», але і гэтага дастаткова, каб вызначыць лексікаграфічныя прынцыпы складальніка. Грыгаровіч-моваед не задавальняўся перакладам на рускую мову асноўнага значэння беларускага слова, а імкнуўся выявіць усе яго сэнсавыя адценні, паказвае, як слова гучыць у бытавым сказе, прыводзіць беларускія прымаўкі, паасобныя фрагменты песень.

У 1829 годзе Грыгаровіч пераводзіцца ў Віцебск, дзе працуе «рэктарам тамашніх павятовага і прыходскага вучылішчаў» і выкладчыкам губернскай гімназіі. Але ўжо ў кастрычніку наступнага года пераязджае ў Пецярбург. Жыццё тут было нялёгкім: неабходна было ўтрымліваць вялікую сям'ю, выхоўваць і вучыць трох сыноў і дачку, падтрымліваць высокі сталічны ўзровень жыцця. Не ўсё складвалася гладка і ў навуковай рабоце. Тым не менш пецярбургскі перыяд быў самым плённым у жыцці вучонага. З-пад яго пяра выйшла некалькі гістарычных даследаванняў, пераклаў з лацінскага рукапісу «Перапіску папы з расійскімі гасударамі ў XVI стагоддзі», выдаў збор твораў Георгія Каніскага, беларускага пісьменніка і культурнага дзеяча XVII—XVIII стагоддзяў з апісаннем яго жыцця.

У канцы 1837 года прызначаецца членам, а ў 1839 — галоўным рэдактарам выданняў Археаграфічнай камісіі, створанай у 1834 годзе пры міністэрстве народнай асветы. Апафеозам навуковай дзейнасці нашага земляка з'явілася выданне «Актаў, якія адносяцца да гісторыі Заходняй Расіі». У пяці важкіх не толькі па аб'ёму, але і па зместу тамах сабрана вялікая колькасць дакументаў, якія маюць самае непасрэднае дачыненне да разнастайных палітычных, сацыяльных і эканамічных пытанняў гісторыі Беларусі, пачынаючы з 1340 і канчаючы 1699 годам. Пяты том гэтага фундаментальнага збору дакументаў, без якога не можа абысціся ніводзін даследчык феадальнага перыяду Беларусі і сёння, быў завершаны без Грыгаровіча.

Станіслаў ЦЯРОХІН.

У ЯГО РАБОТАХ НАШ СУПЯРЭЧЛІВЫ ЧАС

ІМГНЕННІ АДКРЫЦЦЯЎ І АЧЫШЧЭННЯ

Плён трыццацігадовай працы прадставіў на сваёй персанальнай выстаўцы, што дэманстравалася ў мінскім Палацы мастацтва, Генрых Ціхановіч. У экспазіцыю ўвайшлі работы розных перыядаў, пачынаючы са студэнцкіх гадоў і канчаючы апошнім часам. Упершыню аўтар паказаў тут жывапісныя карціны, якія раней ніколі не выстаўляліся.

Генрых Ціхановіч паходзіць з вядомага ў Беларусі роду. Яго дзед — Уладзіслаў Галубок — адзін з заснавальнікаў беларускага нацыянальнага тэатра, выдатны рэжысёр, драматург і мастак. Бацька Яўген Ціхановіч —адзін са старэйшых беларускіх мастакоў, аўтар шэрагу твораў, што ўвайшлі ў залаты фонд выяўленчага мастацтва рэспублікі.

Г. Ціхановіч — карэнны мінчанін. Нарадзіўся ў 1937 годзе. Яму не было і пяці, калі пачалася вайна. Але дзіцячая памяць назаўсёды захавала той дзень, калі гарэў горад. Многа пазней, пасля сканчэння Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута (майстэрня славутага В. Цвіркі), Генрых піша карціну «Мірная раніца»: разбіты нямецкі танк сярод поля, хлопчык непадалёку і чырвонае сонца, што так і рвецца з-пад гарматы. А яшчэ пазней перажытае ў вайну і асэнсаванае ўжо ў сталым узросце стала эмацыянальным штуршком для напісання некалькіх работ, якія склалі цікавую антываенную серыю. У такіх карцінах, як «Хто з мячом да нас прыйдзе...», «Аблічча вайны», «Людзі, будзьце пільнымі» — устрывожаная памяць мастака і яго боль ад прадчування небяспекі, што зноў павісла над чалавецтвам, над яго зямлёй. У вобразе агіднай пачвары — ці то самалёта, ці то птушкі, якая раскінула кіпцюры над чалавекам і над усім, што створана ім, увасоблена сама небяспека ядзернай катастрофы.

Неяк на пачатку свайго шляху малады мастак даў інтэрв'ю журналісту, дзе былі такія словы: «Галоўнае для сучаснага творцы, на маю думку, не спяшацца ў рабоце. Пісаць і пісаць. Бачыць будучыню, верыць у яе. Проста добра рабіць сваю справу». Генрыху Ціхановічу сапраўды не характэрная паспешлівасць у рабоце, імкненне быць модным, папулярным. Месяцамі выношвае ён задуму твора, няхутка піша.

Некалі дзед Генрыха Ціхановіча па бацьку, які быў чыгуначнікам, прымаў актыўны ўдзел у выступленнях супраць царызму, дэманстрацыях. Знітаваны памяццю з тымі падзеямі, з гісторыяй Беларусі, звязаны кроўнымі і духоўнымі сувязямі з яе выдатнымі дзеячамі, Г. Ціхановіч піша карціну «1905 год» — своеасаблівы гімн мужнасці герояў-рэвалюцыянераў. Тут аўтар імкнецца з пазіцый сённяшняга дня асэнсаваць гістарычныя падзеі, па-свойму вырашыць традыцыйную тэму.

Прыблізна ў гэты ж перыяд, у 70-х гадах, была напісана мастаком работа ў зусім іншай манеры — «Аўтапартрэт з катом», якая прыцягнула ўсеагульную ўвагу наведвальнікаў на выстаўцы. На палатне несуразмерныя—маленькі чалавек і вялізны чорны кот за яго спіной, што ідзе следам, як цень ці, як лёс, за ім. Уласна кажучы, шматзначная, алегарычная, гэта карціна выклікае самыя розныя асацыяцыі. Як сапраўдны твор мастацтва, у якім схавана інтымная глыбіня чалавечага быцця і яго філасофія, карціна хвалюе, выклікае спрэчкі.

Цікавыя па задуме [illegible]ладаныя па форме станковыя творы Г. Ціхановіча патрабуюць гледача-аднадумца з пільным і нетаропкім поглядам, які здольны да суперажывання і ўспрыняцця мастацкай [illegible]думы і ідэі карціны.

Станаўленню яркай індывідуальнасці мастака вельмі спрыялі творчыя паездкі па краіне ў складзе групы вядомых акварэлістаў. Яркія фарбы Азіі, суровая прырода Карэліі, будоўлі Сібіры, краявіды Малдавіі — палітра мастака быццам захлынулася ад наплыву пачуццяў і ў хвалях экзотыкі. «Байкальская восень», «Мячэць у Самаркандзе», «Вуліца ў Хіве», «Глінабітная Бухара», «Царква ў Кемі», «На трасе БАМа», «Паўночная царква» і дзесяткі іншых акварэлей, жывапісных эцюдаў могуць паведаміць гледачу аб маршрутах мастака.

Г. Ціхановіч аб'ездзіў уздоўж і ўпоперак усю Беларусь: Браслаўшчыну, Палессе, ваколіцы Нарачы, запаветныя куточкі барысаўскіх лясоў, славутую Полацкую зямлю... Там ён напісаў дзесяткі цудоўных пейзажаў, у якіх тонкае і глыбіннае адчуванне характару някідкай беларускай прыроды, яе самабытнасці.

Своеасаблівасцю, нечаканасцю прыёмаў і кампазіцый характарызуецца графіка Генрыха Ціхановіча, які працуе пераважна ў малых формах тэхнікай лінагравюры і афорта. Ён выканаў больш за 100 кніжных знакаў, сюжэты якіх, як правіла, вельмі трапна характарызуюць асобу ўладальніка кнігі. Прымаў удзел у прэстыжных выстаўках кніжнага знака, што праходзілі ў Польшчы, Чэхаславакіі, Партугаліі, Аўстрыі. На Міжнароднай выстаўцы ЭКСПО-70, на біенале экслібрыса ў Мальборку яго працы былі адзначаны медалём.

Фантастычныя «Буйныя яблыкі», алегарычныя «Аўтапартрэт з катом» і «Аблічча вайны», рэалістычныя партрэты сучаснікаў і вялікіх дзеячаў нацыянальнай гісторыі і культуры мінулага нясуць прыкметы светапогляду і светаадчування аўтара. Пры знаёмстве з асобнымі карцінамі ў гледача ўзнікае шмат пытанняў да мастака. Чаму ў карціне паказана гэта ці тое, што яно азначае? Што меў на ўвазе аўтар?

Як і кожны сапраўдны творца, Генрых Ціхановіч задае штодзень пытанні і самому сабе. У яго работах наш супярэчлівы час ва ўсіх сваіх іпастасях. Тут палёты і падзенні душы, вечныя ісціны і банальныя навацыі, імгненні адкрыццяў і ачышчэння.

Таццяна АНТОНАВА.

НА ЗДЫМКАХ: работы Г. ЦІХАНОВІЧА «Ф. Скарына», «Браслаўшчына».

ДОБРЫЯ ВЕСТКІ З ІНДЫІ

На старонках газеты «Голас Радзімы» паведамлялася ўжо, што ў 1986 годзе Беларусь наведаў паэт і перакладчык з Індыі доктар Вар'ям Сінгх. Тады ён прывёз беларускім калегам два падарункі: зборнік сучаснай беларускай паэзіі і «Слова пра паход Ігаравы» — абедзве кнігі ён пераклаў на мову хіндзі. Ад'язджаючы на радзіму, госць сказаў:

— Мая мара — выпускаць перыядычныя зборнікі, у якіх публікаваліся б творы беларускіх пісьменнікаў, матэрыялы аб вашай рэспубліцы.

І вось на адрас Саюза пісьменнікаў Беларусі прыйшоў ліст з Індыі ад доктара Вар'яма Сінгха. Ён дзеліцца добрымі навінамі: «Цяпер магу вас і іншых беларускіх сяброў абрадаваць тым, што ўжо створаны «Форум аматараў беларускай літаратуры». Рыхтуецца да друку першы нумар часопіса «Беларусі Сахіця» («Беларуская літаратура»). Спадзяюся, што нумар выйдзе да канца гэтага года».

Далей Вар'ям Сінгх паведамляе, што першы нумар часопіса будзе прысвечаны нашаму выдатнаму паэту Максіму Танку з выпадку яго 75-годдзя. Апрача вершаў Максіма Танка, у часопісе будуць прадстаўлены творы Васіля Быкава, Ніла Гілевіча, Анатоля Вярцінскага, Святланы Алексіевіч, Алеся Разанава і падборка вершаў маладых паэтаў. Друкуюцца і літаратурна-крытычныя матэрыялы, у прыватнасці, артыкул Аляксея Гардзіцкага «Беларуская літаратура за мяжой» і артыкул дацэнта Беларускага дзяржаўнага універсітэта імя У. І. Леніна Сяргея Чубакова, які працуе ў Дэлійскім універсітэце. Часопіс будзе выходзіць на мове хіндзі адзін раз у тры месяцы.

Пісьмо сваё аўтар заканчвае віншаваннем з 70-й гадавінай Вялікага Кастрычніка і піша: «Я перакананы, што ваша літаратура вялікая і павінна знайсці свайго чытача і ў Індыі». Ён просіць спрыяць у дзейнасці «Форума», у выданні задуманага ім штоквартальніка: інфармаваць аб навінах літаратуры, прысылаць кнігі і перыядычныя выданні.

Л. ЧАРЭШНЯ.

ЦІ ПЕРАТВОРЫЦЦА КОЛЬКАСЦЬ У ЯКАСЦЬ

НОВЫЯ ЧАСЫ ДЛЯ РОК-МУЗЫКІ

Прайшоў час, калі рок-музыка ў нашай краіне існавала, я б сказаў, н[illegible]елегальным становішчы. [illegible]ведалі, што маладыя людзі не абыякавыя да рок-рытмаў, але рабілі выгляд, што нічога гэтага няма, што моладзь цалкам задаволена прадукцыяй масавай эстрады, адштампаванай у нязменна бадзёрым [illegible]у. Літаральна ў апошнія м[illegible]яцы сітуацыя рэзка змянілася: рок выйшаў на прафесійныя падмосткі, ён гучыць па радыё, з'яўляецца на тэлеэкране, савецкія рок-групы гастралююць на Захадзе.

Пакуль музыказнаўцы спрачаюцца аб характары «савецкага рока», пакуль прафесійныя паэты ацэньваюць вершаваныя тэксты шматлікіх рок-груп, дазволю сабе пакінуць хітраспляценні эстэтычных катэгорый. Што на першым месцы ў савецкім року: музыка ці палітыка? Мой адказ адназначны: палітыка, вядома. Успрыняцце року ў СССР неаддзяліма ад палітычнага, сацыяльнага зараду, які нясе ў сабе тая ці іншая кампазіцыя, ад яе здольнасці перадаць настрой маладога пакалення.

К сярэдзіне 70-х гадоў у краіне склалася своеасаблівая практыка распаўсюджвання магнітафонных стужак: з рук у рукі, праз хатнія паўпрафесіянальныя студыі ўсё новыя і новыя рок-запісы імкліва разыходзяцца ад Карпат да Ціхага акіяна. Многія групы набылі легендарную папулярнасць, не маючы ніводнай паўнацэннай пласцінкі, ні разу не прагучаўшы ў радыё- і тэлеэфіры.

Першыя савецкія групы (іх называлі вакальна-інструментальнымі ансамблямі) уяўлялі сабой альбо слаба закамufляваныя электронікай эстрадныя аркестры, альбо бездапаможныя імітаванні канкрэтных заходніх калектываў са спазненнем на некалькі гадоў. Рабіліся, праўда, спробы злучыць англа-амерыканскія рытмы з патрыярхальным фальклорам — спробы наколькі прамалінейныя, настолькі і няўдалыя.

Рубяжом стаў 1980 год, калі ў Тбілісі прайшоў першы Усесаюзны рок-фестываль, які называўся «аглядам сучаснай музыкі». Яго пераможца — маскоўская група «Машына часу» на чале з Андрэем Макарэвічам—і апынуўся ў цэнтры ўвагі ўсесаюзнай аўдыторыі.

Што ж такога праспяваў гэты выпускнік архітэктурнага інстытута? Сярэдні гітарыст без асобых кампазітарскіх задаткаў, са слабым голасам і проста нулявой сцэнічнай знешнасцю, ён прыцягваў зусім не прафесіяналізмам. Фармальна—па рок-вытанчанасці і электрыфікаванасці — большым правам на майку лідэра валодалі зусім іншыя калектывы. Але менавіта настрой «Машыны часу», праблематыка песень Макарэвіча трапілі ў рэзананс з настроямі мільёнаў юнакоў і дзяўчат, якія перапаўнялі стадыёны і Палацы спорту. Песні аб чаканні «новага павароту», аб бяздарным правядзенні часу ў маладзёжным кафэ і аб тым, што «ўсё вельмі проста: казкі — падман», сталі «эмблемай» пакалення пачатку 80-х, на 5-6 год апярэдзіўшы артыкулы пра гэта ў прэсе.

«Машына часу» — сёння патрыярх — праклала дарогу іншым групам. Некаторыя працавалі ўжо даўно і проста чакалі, калі да іх дарасце аўдыторыя,— гэта перш за ўсё інтэлектуальны ленінградскі «Акварыум», які ўзначальвае Барыс Грабеншчыкоў. Іншыя — зусім маладыя музыканты — з'явіліся нядаўна, але менавіта яны і падносяць большасць сюрпрызаў. На іх фоне песні «Машыны часу» выглядаюць як старыя фільмы — настальгічна і наіўна.

Змена каравулаў выклікана зменай пакаленняў. У партэры і амфітэатры рок-канцэртаў прыйшло іранічнае, халаднаватае пакаленне, якое прывыкла больш глядзець збоку. У найбольшай цане аказалася «стыльнасць» — старанн а с ц ь падбору пад «новую хвалю»: і манера апранацца, і лексікон, і ўсемагчымыя аксесуары...

За тры апошнія гады ўзнікла неверагодная колькасць так званых нефармальных маладзёжных аб'яднанняў: адыход у «рэтра» і ў мадэрнісцкую містыку, відазмененыя «панкі» і «металісты», «абсурдзісты» і «прымітывісты»... А «музычны маніфест» застаецца першым, якім заяўляюць пра сябе чарговыя «нефармалы». Нарадзілася такая колькасць зусім рознапланавых груп, што вылучыць дамінуючы напрамак я проста не бяруся.

Застаецца чакаць, што колькасць ператворыцца ў якасць.

Леанід ПАРФЁНАЎ.
(АДН).

ВЫСОКАЯ АЦЭНКА

...Павольна запальваецца вялікае святло. Заслона закрывае сцэну, на якой застаюцца ўдзельнікі двухтыднёвага свята савецкага балета, што адбылося ў Егіпце. Зала ўзрываецца громам авацый, выклікаючы яшчэ і яшчэ раз артыстаў Дзяржаўнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларускай ССР. Гледачы вітаюць народных артыстаў БССР Л. Бржазоўскую і Н. Паўлаву, Ю. Траяна і В. Камкова, заслужаных артыстаў БССР Т. Яршову, І. Душкевіч, У. Іванова і іншых удзельнікаў праграмы на чале з мастацкім кіраўніком і галоўным балетмайстрам тэатра, народным артыстам СССР В. Елізар'евым.

У Каіры і Александрыі, дзе праходзілі гастролі беларускіх артыстаў, кожны нумар публіка сустракала з захапленнем.

Высокую ацэнку майстэрству калектыву тэатра даў міністр культуры Егіпта Фарук Хасні, які пасля аднаго са спектакляў выказаў падзяку ўсім удзельнікам гастроляў.

— Такія «зоркі» балета на нашай сцэне не выступалі ўжо даўно, — заявіў Ібрагім Дауд, дырэктар Александрыйскага тэатра «Сайед Дэрвіш». — Канцэрты праходзілі пры перапоўненай зале. Трыумф — другога слова для ацэнкі выступленняў вашых артыстаў не падбярэш.

Вельмі падабаецца маленькім гродзенцам у новым кафэ «Чабурашка». Ва ўтульных залах, упрыгожаных карцінкамі з любімых мультфільмаў, малышы з апетытам з'ядаюць суп «Карлсан», бутэрброд «Сіньёр-Памідор», салат «Сонечны зайчык», запіваючы кактэйлем «Залаты ключык». Гэтыя прысмакі і яшчэ шмат іншых гародніных, малочных, мясных страў, марожанага і разнастайных сокаў могуць заказаць тут сваім дзецям бацькі, дзядулі і бабулі. У кафэ можна таксама правесці святы, ранішнікі, дні нараджэння, у час якіх хлопчыкі і дзяўчынкі сустрэнуцца з героямі многіх дзіцячых спектакляў абласнога тэатра і тэатра лялек.

НА ЗДЫМКАХ: няма нічога лепш за кактэйль «Чабурашка», лічыць Віка МАЗАРУК; у адной з залаў новага кафэ.

Фота У. ВІТЧАНКІ.

СПОРТ

Шахматны матч на першынство свету паміж савецкімі гросмайстрамі Гары Каспаравым і Анатоліем Карпавым у Севільі падышоў да свайго апагея. Засталося згуляць толькі дзве партыі, а лік па-ранейшаму застаецца нічыйным—11:11.

Даўно не было такога напружанага паядынку.

Шмат прыемных хвілін аматарам спорту прынеслі выступленні прадстаўнікоў Беларусі. Назавём некаторыя.

Выдатна пачаў канькабежны сезон мінчанін Ігар Жалязоўскі. У Калгары, дзе сабраліся ўсе мацнейшыя спартсмены, ён атрымаў перамогі на дыстанцыях 1 500 і 1 000 метраў. Прычым на першай устанавіў рэкорд свету — 1 мінута 52,50 секунды.

Гэтыя спаборніцтвы — адзін з этапаў падрыхтоўкі выдатнага спартсмена да «Алімпіяды-88».

Яшчэ адно вышэйшае дасягненне ў беларускай спартсменкі Алены Марфель. У стральбе з лука на 70 метраў яна выбіла 330 ачкоў. Гэтага поспеху Алена дамаглася ў Душанбе на спаборніцтвах на Кубак СССР.

У савецкай каманды па вольнай барацьбе добрыя традыцыі: на розыгрышы Кубка свету займаць толькі першае месца. І сёлета нашы спартсмены былі намнога мацнейшымі за прадстаўнікоў іншых зборных — ЗША, Манголіі, Кубы... У асабістым заліку (што таксама традыцыйна) адзін з залатых медалёў заваяваў мінчанін Камалутдзін Абдулдаудаў.

Якога б рангу ні былі спаборніцтвы па мастацкай гімнастыцы, яны, як правіла, зводзяцца да спрэчкі дзвюх школ: савецкай і балгарскай. Лідэрам нашай каманды лічыцца мінчанка Марына Лобач. У каманды Балгарыі — Біянка Панова.

Вось і на нядаўніх спаборніцтвах на Кубак Інтэрбачання, што прайшлі ў ГДР, Марына ўсяго на пяць сотых бала апярэдзіла грозную саперніцу і заваявала галоўны прыз.

Заканчваючы «кубкавую» тэму, адзначым і нядрэннае выступленне ветэрана спорту фехтавальшчыка з Мінска Аляксандра Раманькова. Шматразовы чэмпіён на старце розыгрышу Кубка свету ў Аўстрыі ўвайшоў у шасцёрку лепшых.

Чэхаславацкая федэрацыя скачкоў на батуце і клуба «Цесла Жыжкаў» запрасіла на спаборніцтвы спартсменаў Віцебска. І госці — Валянціна Лук'янава, Наталля Васільева і Таццяна Старавойтава — занялі ўсе прызавыя месцы.

ШТО ДАЛІ РАСКОПКІ ЛІДСКАГА ЗАМКА

СВЕДКІ ГІСТОРЫІ ДАЎНЯЙ

Адзін з самых старажытных помнікаў каменнага абарончага дойлідства Беларусі — замак у горадзе Ліда Гродзенскай вобласці (пабудаваны ў 20-я гады XIV стагоддзя) даўно прыцягвае ўвагу даследчыкаў гісторыі архітэкт[illegible] і археолагаў. У помніка цікавае і слаў[illegible] мінулае. Узведзены ў якасці аднаго з фарпостаў абароны ад крыжакоў, ён цалкам апраўдаў сваё прызначэнне. Неаднойчы абаронцы замка сачылі праз вузкія адтуліны байніц за набліжэннем цяжкіх крыжацкіх загонаў, на яго сценах віравала крывавая сеч[illegible]еаднойчы ў часы ваенных ліхалеццяў да[illegible] ён надзейны прытулак навакольным жыхарам. Але акрамя перамог сцены яго памятаюць і няўдачы, і паражэнні, і здраду. Так, у канцы XIV стагоддзя крыжакам удалося захапіць замак прыступам, папярэдне падпаліўшы яго. Другі раз ён дастаўся ворагам без бою, бо абаронцы на чале з князем Дзмітрыем Карыбутам ноччу ўцяклі праз патаемны ход.

Больш як сотню гадоў замак служыў людзям у якасці магутнага абарончага збудавання. Але затым у XV—XVI стагоддзях у сувязі з развіццём артылерыі яго ваеннае значэнне пачало змяншацца. У замку размясціўся павятовы архіў, тут адбываліся шляхецкія сеймікі. Пабудовы прыйшлі ў заняпад і канчаткова былі закінуты ў XVIII стагоддзі.

Найбольш аб'ектыўныя і адначасова важкія па свайму ўздзеянню на пачуцці чалавека сведкі даўняй гісторыі замка—рэчы, якімі карысталіся яго тагачасныя жыхары. Здабыванне такіх рэчаў — адна з задач археалагічнай экспедыцыі навукова-вытворчага аб'яднання «Белрэстаўрацыя», што працавала ў Лідзе сем сезонаў. Буйныя раскопкі праводзіліся ў замку ў 1977, 1978, 1980, 1983, 1985—1987 гадах. Выяўлены ніжнія часткі абарончых веж, якія былі закрыты магутным развалам камянёў і цэглы з верхніх паверхаў, даследаваны падмуркі жылых пабудоў, у якіх размяшчаўся гарнізон, сабрана велізарная калекцыя бытавых рэчаў і ўзбраення.

Вынікам даследаванняў стаў праект рэстаўрацыі і прыстасавання замка да патрэб горада. Тут размесціцца музей і тэатр пад адкрытым небам.

Апошнія раскопкі, што вяліся ў чэрвені 1987 года, істотна не змянілі наша ўяўленне аб помніку, што склалася на працягу дзесяці гадоў даследаванняў. Хутчэй можна гаварыць аб колькасным назапашванні інфармацыі.

На характар матэрыяльнай культуры замка наклала адбітак тая акалічнасць, што ён быў дзяржаўным і знаходзіўся на скарбовым забеспячэнні. Тут размяшчаўся гарнізон, які не вельмі раскашаваў у побыце. У Лідскім замку не знойдзена, напрыклад, паліхромная кафля, якой шмат у Мірскім або Гальшанскім, што былі рэзідэнцыямі буйных феадалаў. Магнаты маглі дазволіць сабе мець такую дарагую рэч, якой была паліхромная печка. У Лідскім жа замку ў XVI—XVII стагоддзях печы рабіліся з простай тэракотавай або пакрытай зялёнай палівай кафлі. Праўда, узораў для яе не шкадавалі. Арнаментыка кафлі самая разнастайная: выявы розных раслін, сцяблін, квадратаў, кветак, жывёл і г. д. Ёсць у калекцыі і самая старажытная кафля. Яна з'явілася на Беларусі ў XIV стагоддзі. Лідскі замак — адно з нямногіх месцаў, дзе ўдалося яе знайсці.

Самыя шматлікія знаходкі — рэшткі керамічнага посуду. Якіх тут толькі начынняў няма! Найперш гаршкі. Здаецца, што ўсе яны вельмі падобныя адзін да аднаго, але спецыялісты выдзелілі сярод іх не менш дзесятка варыянтаў. У розныя стагоддзі гаршкі рабіліся трохі па-рознаму. Акрамя простых гліняных, былі яшчэ паліваныя і мароныя. Зялёная або рудая паліва наносілася ў большасці на ўнутраную паверхню гаршка. Гэта паляпшала якасць посуду, рабіла яго больш гі[illegible]ічным. На знешнюю паверхню часта на[illegible]і арнамент — розныя камбінацыі прамых і хвалістых рысак. Багатыя па ўзору гліняныя талеркі. Яны ўсе пакрыты зялёнай палівай розных адценняў. Форма талерак простая і адначасова зграбная. Тое ж можна сказаць пра міскі, макотры, збаны, рынкі ([illegible]тэльні з ручкамі і на трох ножках). Ця[illegible] паверыць, што ўсе гэтыя рэчы ляжал[illegible] ў зямлі па 400—500 гадоў, так добра яны захаваліся. Акрамя керамічнага посуду, жыхары замка выкарыстоўвалі таксама шкляны. Гэта ў асноўным начынне для піцця: высокія шкляніцы цыліндрычнай формы, пузатыя чаркі, зграбныя на тонкіх ножках бакалы. Не магло не пакінуць след у зямлі і асноўнае рамяство жыхароў замка — ваенная справа. Частая знаходка — наканечнікі арбалетных стрэл. Яны гранёныя і даволі важкія. Стрэлы з такімі наканечнікамі наскрозь прабівалі сталёвыя рыцарскія даспехі. Неад'емная прыналежнасць культурнага слою — рэчы з рыштунку конніка і каня. Тут страмёны, спражкі, падковы, падкоўкі на абутак. Вось з купы знаходак выступае рудая ад іржы дужка шпоры з востразубым колцам на доўгім шыпе. Яна зроблена ў XVI стагоддзі. І даволі добра захавалася, толькі адна дужка трохі абламана. Мы ніколі не даведаемся аб лёсе яе гаспадара, аб вандроўках і бітвах, у якіх пабывала гэтая шпора, седзячы на пяце жаўнерскага бота. Можна толькі сказаць, што служыла яна доўга: дзіркі на канцах дужкі вялікія, расшарпаныя мацавальнымі раменьчыкамі.

У замку актыўна выкарыстоўваліся каменныя ядры. Іх знойдзена некалькі дзесяткаў, круглых і не зусім, памерамі ад 5 да 40 сантыметраў у дыяметры. Ужываліся яны ў якасці боепрыпасаў да камнекідальных прыстасаванняў і не выключна да гармат (ядры невялікіх памераў).

Сабрана багатая калекцыя старажытных нажоў, цвікоў і іншых побытавых рэчаў, такіх, як, напрыклад, відэльцы, арнаментаваныя касцяныя накладкі. Трапляюцца ў слаі і каменныя тачыльныя брускі. За сем сезонаў раскопак сабрана некалькі дзесяткаў медных і сярэбраных манет XIV—XVII стагоддзяў.

І ў апошнія два гады нельга паскардзіцца на няўдачу. Каля паўднёвай сцяны натрапілі на сапраўдныя залежы старажытнага посуду. Відавочна, у гэтае месца зносілі рэшткі бітай керамікі з усяго замка. Побач з паўночнай сцяной адкрылі падмурак яшчэ адной жылой пабудовы.

У хуткім часе найбольш цікавыя знаходкі, у тым ліку і з апошніх раскопак, зоймуць сваё месца ў музеі, што размесціцца ў паўночна-ўсходняй вежы. А пакуль што да яе раз-пораз падыходзяць грузавікі са спецыяльнай рэстаўрацыйнай цэглай, і вежа расце павольна, але няўхільна. Яна ўжо дагнала навакольныя шматпавярховыя дамы.

Аляксандр КРАЎЦЭВІЧ,
археолаг.

ЗДАРЭННІ

РЭХА ВАЙНЫ

За Клімавічамі, каля чыгуначнага вакзала будуецца камбінат хлебапрадуктаў. Але аднойчы пастаянны рытм работы парушыўся: спыніліся вежавыя краны, вымушаны перапынак зрабілі брыгады мантажнікаў. Што ж здарылася?

Бульдазерыст Іван Шылаў рыхтаваў пляцоўку пад будучыя ачышчальныя збудаванні. Лёгка зняў ужо каля паўтара метра верхняга слою зямлі: тарфянікі, балоцістая мясцовасць. Збіраўся рабіць чарговы зрэз глебы, як раптам, глянуўшы наперад, аслупянеў: за некалькі метраў ад бульдозера з зямлі тарчала... авіяцыйная бомба.

Неадкладна раён будаўніцтва быў ачэплены, перакрыты ўсе дарогі, што вялі сюды. На месца здарэння прыбылі сапёры. Агляд 100-кілаграмовай знаходкі паказаў: перад воінамі стаяла складаная задача. Вядома, лепш было б вывезці бомбу ў бяспечнае месца і там узарваць яе. Але перавозцы яна не падлягала. Больш за сорак год праляжала ў зямлі, корпус яе настолькі праржавеў, што ў любую секунду смяротная начынка магла «ажыць» — узарвацца ў руках.

Сапёры вырашылі знішчыць небяспечную знаходку на месцы, там, дзе і знайшлі яе. Прынялі ўсе меры, каб засцерагчы ад небяспекі бліжэйшыя прадпрыемствы горада, жылыя дамы. У дзевяць гадзін вечара над горадам прагрымеў выбух. На наступны дзень праца на будоўлі аднавілася.

С. КАНСТАНЦІНАЎ.

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:
МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. № 1834